

Міністерство освіти і науки України  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
Факультет соціології кафедра галузевої соціології

## **КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на тему:

### **Мотиваційні аспекти благодійності в сучасному українському суспільстві**

Спеціальність: 054 Соціологія  
Освітня програма: «Соціологія»  
Освітній ступінь: бакалавр  
Кваліфікація: бакалавр з соціології

**Авторка:**  
Мартинкова Оксана Михайлівна,  
студентка 4 курсу

**Науковий керівниця:**  
Петренко-Лисак Алла Олександрівна,  
кандидат соціологічних наук, доцент

Бакалаврська робота допущена до захисту рішенням кафедри галузевої соціології

Протокол No \_\_\_\_\_ від «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Зав. кафедри \_\_\_\_\_ доктор соц.наук Безрукова Ольга Анатоліївна

**Київ 2022**

## Реєстрація

\_\_\_\_\_  
номер

\_\_\_\_\_  
дата підпис лаборанта кафедри

## Рекомендовано до захисту

\_\_\_\_\_  
підпис наукового керівника

\_\_\_\_\_  
ініціали, прізвище наукового керівника

## Результат захисту

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

## Голова ЕК

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

## Члени ЕК

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

## Секретар ЕК

\_\_\_\_\_  
оцінка

\_\_\_\_\_  
дата захисту

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	4
<b>РОЗДІЛ I. СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ БЛАГОДІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ</b>	
<b>1.1.</b> Зміст поняття “благодійність” .....	6
<b>1.2.</b> Благодійність як соціальне явище та соціологічний контекст досліджень благодійності .....	11
<b>ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I</b> .....	19
<b>РОЗДІЛ II. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ БЛАГОДІЙНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ</b>	
<b>2.1.</b> Благодійність в Україні періоду 2012-2022 років .....	20
<b>2.2.</b> Специфіка та характеристика благодіяльної поведінки українців --	25
<b>ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II</b> .....	29
<b>РОЗДІЛ III. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ БЛАГОДІЯЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УКРАЇНЦІВ</b>	
<b>3.1.</b> Ідея та інструментарій дослідження .....	30
<b>3.2.</b> Аналіз отриманих результатів .....	33
<b>ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III</b> .....	40
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	41
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</b> .....	43
<b>ДОДАТКИ</b> .....	46

## ВСТУП

**Актуальність.** Культура благодійності формується під впливом культурних та особливостей кожного суспільства. Так, її зрощення прямо пропорційно впливає на розвиток демократичного та громадянського напрямку кожної країни. Благодійність в українському суспільстві вже набула інституціональних ознак, але ще досі переживає свої формаційні процеси.

Ми бачимо, як національні та глобальні кризи, зачіпаючи інтереси кожного, Культура благодійності в Україні активно почала розростатись після революції Гідності, а зарубіжні науковці спостерігають, як COVID-19 дав поштовх до росту рівня донатів та пожертв, усупереч прогнозам про зниження рівня донатів. В умовах кризи, як психологічної, так і фінансової, люди стають все більше схильними до віддачі.

Динаміка розвитку благодійного сектору залежить від мотиваційні фактори залученості громадян до благодійної діяльності.

**Об'єкт:** Благодійна діяльність в українському суспільстві

**Предмет:** Мотиваційні фактори благодійності в українському суспільстві

**Мета:** Відстежити мотиваційні фактори благодійності в українському суспільстві

**Завдання:**

- Окреслити основні теоретичні, концептуальні та історичні засади феномену благодійності.
- Охарактеризувати соціокультурні особливості благодіяльної поведінки в Україні
- Визначити актуальні форми благодійності
- Проаналізувати динаміку благодійності в сучасній Україні на основі відкритих досліджень

- Визначити фактори залучення сучасних українців до благодійності
- Зафіксувати та охарактеризувати мотиваційні настрої з приводу благодійності

**Основні поняття.** Благодійність, солідарність, громадянське суспільство, філантропія, мотивація

**Структурно робота складається** з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Перший та другий розділи містять у собі по два підрозділи, а також усі три розділи вміщують висновки до них. Обсяг роботи – 40 сторінок. Список використаної літератури складається з 28 джерел. Додатки складаються з гайду глибинних інтерв'ю і транскрипту до них.

# РОЗДІЛ I

## 1.1. Зміст поняття “благодійність”

Історія та розвиток благодійності тісно переплітається з історією розвитку демократичного суспільства та еволюцією соціального укладу суспільства, його норм та ідеалів. В цьому ключі благодійність можна охарактеризувати, як перехід від християнського благодіяння допомоги знедоленим та хворим до форм громадської співпраці, що охоплює великий спектр різноманітних інтересів.

Благодійність починається з гуманістичного поклику до підтримки і допомоги тому, хто цього потребує. Допомога нужденному, знедовленому - незалежно від будь-яких соціально-демографічних характеристик, як статус, віра, національність, раса.

Благодійність є культурним патерном поведінки. Вважається, що християнство є основним ідейною точкою відліку для розвитку феномену благодійності. Християнська мораль та уявлення про про якості християнина, про любов до ближнього та готовність простягнути руку допомоги, стає прототипом базових понять доброчинності.

У 14-16 столітті в Європі почали з'являтися перші інституціонально закріплені норми про благодійність у вигляді “законів про піклування”. Підприємці виділяють певну суму зі свого доходу у якості податку на допомогу нужденним, як закон королеви Єлизавети (poor-rate) [Дмитрієнко, Ясь, 1994, с. 39].

Поступово у мову входить поняття “філантропія”. З 18 століття у Європі цей термін є співставним до “благодійності”. Філантропія принципово відходить від поняття усталеної матеріальної допомоги нужденним, і приходить до інтеграції незахищених соціальних груп до діяльностей громадянського суспільства. У 19 столітті філантропія передбачає також координацію держави у створенні і підтримці тогочасних

міських, культурних, соціальних “проектів”. Так, на кошти благодійників, будувались школи, лікарні, будинки, товариства, наприклад у Франції. «Office central des oeuvres charitable”. Такі центри працювали ще у двох країнах Європи - Німеччині та Англії [Дмитрієнко, Ясь, 1994, с. 40]

На теренах України історія благодійності тісно переплітається з історією Київської Русі - логічно - внаслідок прийняття християнства у 988 році. Благодійність була обов’язком церкви у забезпеченні всіх благ і опіки для бідних та хворих [Житник, 2014, с.24].

Слідуючи європейській тенденції українська благодійність переходить до громадянської форми у кінці 18 століття і внаслідок до нових інституцізованих форм громадянської доброчинності. Активними акторами благодійності стають підприємці та ліберальна інтелігенція. Пожертви так само відіграють статусну та соціалізуючу роль. Бути активним членом благодійних організацій стає обов’язком заможних сімей для підтримки репутації [Насібова, 2020].

Загалом, філантропія на українських землях у 20 столітті розвивалась досить активно - 674 благодійних товариств вели свою діяльність у 9 губерніях [Насібова, 2020].

Більшовики визначали благодійність, як ознаку буржуазного суспільства. У Радянському союзі реалізацією різного роду соціальних програм займались державні органи, тож приватної доброчинності практично не існувало. А сама традиція благодійності в Україні призупинилась до проголошення незалежності і була відновлена після 1991 року [Єсіна, 2009, с.115].

Сучасні дослідники описують благодійність як інструмент громадянського суспільства, соціального захисту та підтримки недержавних програм. З практичної точки зору інститут благодійності бере на себе дві функції: зменшує навантаження на держбюджет і допомагає швидко і точно реагувати на проблеми у громадянському суспільстві. Це

взаємодія громадянського сектору, бізнесу та влади, вона має власних лідерів, інформаційну повістку та інституції [Насібова, 2020].

Суб'єктами благодійності стають благодійні організації, фонди, фізичні особи, донори, компанії.

Діяльність благодійних інституцій затверджена на законодавчому рівні. З 2012 році в Україні діє закон “Про благодійну діяльність та благодійні організації”. Держава визначає “благодійну діяльність” - як добровільну особисту та/або майнову допомога для досягнення визначених цілей, що не передбачає благодійником прибутку. Сьогодні в Україні присутні такі дозволені форми благодійної допомоги:

- 1) безоплатна передача коштів, іншого майна, а також безоплатне відступлення бенефіціару майнових прав;
- 2) безоплатна передача бенефіціарам права користування й інших речових прав на майно і майнові права;
- 3) безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав;
- 4) безоплатне надання послуг і виконання робіт на користь бенефіціарів;
- 5) благодійна спільна діяльність і виконання інших контрактів (договорів) про благодійну діяльність;
- 6) публічний збір благодійних пожертвувань;
- 7) управління благодійними ендавментами;
- 8) виконання заповітів, заповідальних відказів і спадкових договорів для благодійної діяльності;
- 9) проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законом [5].

Говорячи про форми благодійної діяльності ми говоримо про специфічні зовнішні дії, направлені на реалізацію благодійної допомоги [Сербін, 2016, с. 48].

19. Існує певна контрверсійність між розумінням форм та видів благодійності і наукового консенсусу у визначенні цих понять немає.



Благодійність може реалізовуватись у формах меценатства; волонтерської діяльності; гуманітарної допомоги; миротворчої благодійної практики; донорства [Гудзь, 2019, с. 62].

Між цими формами існує значна концептуальна різниця. Тож, варто їх розглянути детальніше.

**17. Меценацтво** – це вид благодійної діяльності, який в першу чергу займається опікуномством та підтримкою культури, науки та мистецтва [Вашкович, 2020, с. 26]. Історик Олександр Донік висуває цю ідею, наголошуючи на тому, що зміст меценацтва складається зі спонукання творчої діяльності.

**Волонтерська діяльність** – це в першу чергу діяльність, де індивід жертвує свій час та фізичні ресурси з метою допомогти [Wilson, 2000, р. 217].

**Гуманітарна допомога** — це безкоштовна допомога базовими предметами життя для вразливих соціальних груп, малозабезпечених осіб та населення у межах гуманітарних катастроф.

**Миротворча благодійна практика** – матеріальна допомога мирному населенню на території проведення воєнних дій або у регіонах, які потерпіли стихійні лиха та катастрофи [Гудзь, 2019, с.62].

**Донорство** - це добровільне надання біологічного матеріалу задля збереження життя іншої людини, таких як кров, клітини, органи [Гудзь, 2019, с.62].

3. Філантропічні цілі можна розділити на три основні функції, які дозволяють суспільству вижити:

- Соціальні функції:

- о Соціалізація: освіта, людські послуги, суспільна користь, міжнародна допомога

- Функції між поколіннями

- о Охорона здоров'я: здоров'я та медичні дослідження

- о Культура: мистецтво, культура та гуманітарні науки, релігія, спорт
- Екологічні функції
- о Навколишнє середовище, дика природа [Schuyt, Bekkers, Smit, 2010, p. 128]

Важливо відзначити нові технології, що відіграють нову стимулюючу роль для реалізації індивідуальних благодійних внесків. Вони виконують інформаційну та технічну функцію, спрощуючи процес дотику жертводавця до бенефіціара, та мінімізують географічні та валютні обмеження.

Серед класичний шляхів надання матеріальної допомоги, а основним каналом інформування про допомогу було телебачення, радіо та газети. Такі збори виступали менш реактивними і ситуативними, займали набагато більше часу та залучали менше людей. Хоч є і позитивні приклади, наприклад в 1985 році міжнародний благодійний фестиваль Live Aid за допомогою теле-трансляцій 150 країнах світу, зібрав суму більш ніж 150 млн. фунтів.

З появою Інтернету можливості задонатити стали більш розширеним. Сьогодні нам відомі такі технології, як кешбек в банку, краудфандингові платформи та підписки на благодійність, стрімінгові платформи, збори в соціальних мережах, продаж NFT та криптовалюти. Нам доступні спеціальні термінали, що безконтактно можуть прийняти пожертву через карту або смартфон, а під час онлайн-покупок ми можемо додати суму на благодійність. Ці технології дозволяють робити швидкі пожертви, часто на невеликі суми, але регулярно частотністю для надання ситуативної допомоги - сьогодні окремо для фінансових пожертв ми використовуємо слово “донат”.

На розвиток цифрових технологій у благодійності, вплинула пандемія COVID-19, заклавши культуру використання таких засобів. Згідно

останнього дослідження благодійності, проведеного Zagoriy Foundation у 2021 році, українці майже відійшли від формату офлайн-благодійності [18].

## **1.2. Благодійність як соціальне явище та соціологічний контекст досліджень благодійності**

Благодійність є мультидисциплінарним предметом вивчення у предметному колі соціології, філософії, економіки, маркетингу, культурології тощо. Мотиваційний аспект не є вивченим досканально, а наявна інформація є здебільш емпіричною, залишаючи нам досить обмежений об'єм теоретичних концепцій.

Науковці досліджують такі сторони цього явища, як: соціальний вплив, процеси, які благодійність стимулює в суспільстві, проблеми та виклики, також чинники, які стимулюють до віддачі.

Узагальнюючи бачення благодійності як явища, ми визначаємо його як процес добровільної віддачі ресурсів тим, хто цього потребує. Ця діяльність може бути направленою, як і на вирішення соціальних проблем, так і на допомогу особам, що потребують матеріальної підтримки. Попри те, що класичне розуміння зосереджується саме на підтримці незахищених верств населення, бідних, літніх та людей з інвалідністю, благодійність є одним із шляхів для підтримки ідей та персональних інтересів. Такими опціями може бути підтримка суспільних проєктів, підтримка організацій, а також жест допомоги в професійному розвитку [Єсіна, 2009, с.118].

Найбільш дослідженим питанням благодійності є з етико-філософського боку. Вивченням цієї теми займалися такі мислителі, як Арістотель, Генрі Форд, Сенека, Ф.Енгельс, Гегель, Д. Гільдебранд. Основним акцентом класичних досліджень є теоретизація та методологічні підходи до благодійності. А також цінності та етичні принципи благодійності, такі як солідарність, любов, гуманізм [Житник, 2014, с.22].

Такий підхід ми називаємо етичним, тобто таким, що ставить в центр моральні та ціннісні орієнтири людини. Благодійність не є результатом прагматичних покликом, а частиною духовного шляху.

Серед українських дослідників одним з основних акцентів є історико-хронологічна складова, в тому ж числі інституціональне становлення благодійності в роки незалежності України. Серед них М. Дмитрієнко, О. Ясь, , І. Суровцева, О. Донік, О. Ткаченко та інші. (О. Донік, В. Корнієнко, Т. Курінна, Т. Ніколаєва, С. Поляруш, Ф. Ступак, І. Суровцева, О. Ткаченко, К. Шихова, Шелехов Є.).

Благодійність є предметом дослідження в економічних науках. В своїй роботі Пітер Халфпенні підходить до вивчення благодійності з боку неокласичного економічного аналізу. Серед економічних теоретиків, що розглядали благодійність не як односторонній процес віддачі, а обмін в рамках двостороннього інтересу - Кнаппом і Кендалл (1991), Джонс і Поснетт (1993), Маріотт і Джонс (1996) і Стейнберг (1997). В систему неокласичного економічного аналізу входять нематеріальні блага та вигоди, такі як психологічна задоволеність, репутація, вибудова лояльних стосунків з бенефеціаром та спільнотою. Пожертвування одночасно створює внесок у суспільне благо та створює приватну корисність [ Halfpenny, 1999, p.199].

Автор називає це теорією філантропії суспільного блага, де жертвування є інтересом не лише бенефеціара, і є предметом користі для всього суспільства. Вклад в добру справу підвищує загальний добробут, в тому ж числі і добробут вкладника.

У соціологічному дискурсі немає єдиного трактування і формулювання природи благодійності, оскільки її вивчення можливе і з точки зору соціального феномену, інституту, виду людської діяльності.

Українська дослідниця Олена Єсіна пропонує розглядати добротинність, як соціальних феномен, функція і існування якого трансформується з розвитком соціальних систем, проте зберігається,

незалежно від форм та історичних умов.

Утилітаризм ставить під питання безумовну справедливість добродійності. Благодійність не повинна носити постійний, інституційний характер матеріального забезпечення, оскільки це може перетворити бенефіціарів на утриманців, що не здатні до самозабезпечення. В результаті, благодійність повинна бути зосередженою на зниженні необхідності в ній. Цей підхід безпосередньо вплинув на діяльність благодійних фондів Дайла Карнегі, Генрі Форда, Джона Рокфелера [Єсіна, 2009, с. 116].

Структурний функціоналізм вивчає благодійну діяльність як таку, що виконує свої специфічні функції для збереження структури суспільства. Благодійність виконує функцію розвитку, збереження суспільства та його відтворення. Згідно Парсонса існують 4 фактори, що сприяють цілям цілісності і виживанню соціальної системи: адаптація, досягнення мети, інтеграція та підтримка [Єсіна, 2009, с. 117].

Філантропія стимулює кооперацію суспільства і підтримку на забезпечення основних соціальних функцій суспільства: наприклад, оборона, освіта, медицина тощо. Благодійність є інструментом вираження системних вимог та потреб до збереження життєдіяльності суспільства [T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit., 2010, p.128].

Аби пояснити мотиви людей ділитись ресурсами без прямої вигоди для самих себе, благодійність також варто розглянути через інтеграційну теорію Еміля Дюркгейма.

Рівень інтеграції індивіда до норм середовища стимулюватиме його до збільшення дій відповідно до цих норм. Благодійність є беззаперечно результатом соціального і поведінкою, норма якої визначається зовнішніми факторами. Люди, що належать до однієї спільноти, будують у собі єдині переконання з приводу тих чи інших речей. І чим більш дружнім до благодійності є середовище, тим з більшою вірогідністю його член буде

робити донати. Прикладом таких організацій можуть бути релігійні мережі, волонтерські групи, члени громадських організацій.

Благодійність можна розглядати через теорію Бурдье про культурне відтворення. Економічний і культурний капітали є лише засобом для створення та відтворення соціальної ієрархії. Наприклад, вищий клас, прагнучи показати свою інакшість та зверхність через витончені смаки і звички, прагнуть до підтримки цієї демонстрації. Цим пояснюється заснування благодійних родинних фондів, аукціонів тощо. Благодійність є інструментом надання тих чи інших статусних привілеїв.

Проте, сьогодні цей погляд можна поставити під питання, оскільки сучасні форми благодійності передбачають, як і великі внески вищих верств населення, так і невеликі донати від звичайних людей, для яких це є знаком солідарності та підтримки, а не інакшості та зверхності.

Благодійність найчастіше описують як соціально-культурне явище, що напряду впливає на людину через культуру та середовище. Проте, в сучасному світі на рішення про пожертву складніше вплинути за допомогою впливу церкви чи держави, оскільки історія тоталітарного авторитету в демократичному світі минула. Демократичні свободи передбачають свободи персонального вибору - і саме в цьому полягає феноменальність благодійності. Нам важливо зрозуміти, що саме мотивує індивіда до добровільних внесків.

Рене Беккерс та Памала Вієпкінг на основі мультидисциплінарних досліджень в різних соціальних та природничих науках, вивели і описали 7 механізмів, що стимулюють до пожертв. Серед них, як і гуманістичні, так і прагматичні двигуни благодійності: особисте усвідомлення важливості, наявність заклику про допомогу (клопотання), персональні вигоди, альтруїзм, репутація, психологічні відчуття під час акту благодійності, внутрішні цінності та оцінка ефективності. [R.Bekkers, P.Wierking, 2016].

Усвідомлення потреби дає розуміння власної спроможності і

необхідності допомогти, окреслює поле допомоги та потреби того, хто потребує.

Механізм клопотання відіграє функцію процесу отримання інформації про те, що комусь потрібна допомога. Значна кількість всіх пожертвувань відбувається саме завдяки клопотанню і відчуттю, що клопотання направлене адресно.

Витрати та вигоди найчастіше стають предметом досліджень в економіці та маркетингу. Попри те, що пожертвування - це надання допомоги без очікування вигоди, потенційний донор оцінює недоліки та переваги направленості допомоги. Як особисті, так і суспільні.

Альтруїзм полягає в піклуванні про суспільне благо та людей. Це внутрішній механізм, закладений в основу благодійності, як основна чеснота.

Репутація є одним з соціальних наслідків для донора. Особливо, це стосується великих персональних внесків “надбагатих” або ж як частина корпоративної соціальної відповідальності.

Психологічні переваги описуються, як внутрішні відчуття та уявлення про себе завдяки благодійності. Психологія це пояснює багатьма причинами, одні з них це закриття власного досвіду та провин, підпадання під соціальні норми добра та і власного сприйняття добрих вчинків.

Цінності є одним з ключовим мотиватором до благодійності, оскільки вони презентують внутрішні переконання донора і жертва спрямовується саме для важливих внутрішніх бачень.

Сприйняття донорів, що їхній внесок впливає на справу, яку вони підтримують ми називаємо механізмом ефективності. Донор довіряє організації та вірить, що кошти будуть спрямовані і використані максимально ефективно.

Також, можемо звернути увагу і на демографічні характеристики. Є дослідження, які доводять більшу схильність до пожертв у людей з вищою

освітою, стабільним матеріальним положенням. Благодійниками частіше стають люди в яких є власна родина, діти [Robin L. Snipes and Sharon L. 2010].

Окрім того, кількість соціальних контактів і активна залученість людини до спільнот, організацій громадянського суспільства також збільшують ймовірність благодійної поведінки. Це пояснюється спільністю інтересів, впливом моральних авторитетів і локальними нормами, більшим рівнем соціальної довіри. Інтеграція та об'єднаність, з точки зору антропології, збільшують шанси суспільних систем на виживання [T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit, 2010].

Проте, може бути, що благодійна поведінка також є лиш технічним результатом великої кількості контактів, оскільки вони кількісно збільшують ймовірність отримати більше запитів на пожертви і відреагувати на них.

Існує певна дискусія з приводу співвідношення понять **благодійність та солідарність**. Вони можуть бути дотичними, проте, не кожна благодійність є результатом відчуття рівності та солідарності. На науковому рівні ця тема є недостатньо дослідженою, проте вона на вустах у громадських активістів та організацій, що будують свою діяльність навколо вирішення суспільних проблем.

Процес виявлення солідарності означає робити благо іншій людині, організації, ідеї, борючись, таким чином, за власні права та можливості.

Американська активістка Шеріл Дістасо вказує на функціональну різницю цих двох понять. У той час, як благодійність орієнтована на те, аби підтримувати соціальні систему, солідарність є інструментом для створення соціальних змін та підтримки соціальних систем у перехідних періодах. Вона є спільністю почуттів чи дій між людьми, які поділяють спільні інтереси чи травми [Distaso, 2016].

Британська теоретикня фемінізму Сара Ахмед висловлюється про



солідарність таким чином: «Солідарність» не передбачає, що наша боротьба — це та сама боротьба, або що наш біль — це той самий біль, або що наша надія на те саме майбутнє. Солідарність передбачає прихильність і роботу, а також визнання того, що навіть якщо ми не маємо однакових почуттів, ми живемо на спільній основі».

Аби дослідити основу різниці між благодійністю та солідарністю, розглянемо категорії, що для цього пропонує письменник Тім Уайз [Distaso, 2016]. Досліднику потрібно відповісти на питання:

1. Хто створює проблему?
2. Хто володіє знаннями?
3. Хто надає підзвітність?

У класичному розумінні, благодійність базується на недостатчі матеріальних благ, часто маргіналізованої частки суспільства, яку покриває у ролі жесту добра. Проте відповідальність за відсутність коштів покладається саме на отримувача. Солідарність ставить в центр спільну проблему, яка може йти зовні - кризи, хвороби, вплив культури.

Пожертвувач не займає вищу соціальну позицію завдяки своїм знанням, капіталу чи авторитету, визначаючи матеріальні потреби, того хто потребує допомоги. Солідарність полягає в тому, що сам отримувач висловлює свої потреби, базуючись на досвіді, діяльності та ситуації і потенційні донори на них реагують.

Підзвітність крізь призму солідарності є відкритою для суспільства для оцінки результативності спільної діяльності, а не є результатом діяльності, доступним лише для донора та організації.

Усвідомлення ролі солідарності в благодійності дає нам можливість припускати, чому філантропія є невід'ємною складовою побудови громадянського суспільства. Загальносвітова тенденція змінює вектор благодійності - вона є рукою підтримки рівному. Благодійність виступає в ролі соціального мосту - від людини до людини.

Формування інституту благодійності безпосередньо пов'язане з кризовими рухами в суспільстві, що пробуджують відчуття солідарності. Усі сфери інституціонального розвитку держави зазнають змін, в тому ж числі соціально-економічна [Пасічніченко, 2014, с.87] .

Соціально-політичний бік благодійності є одним чинників економічно розвинутих суспільств, де усвідомлюється право громадянина бути впливати на національні процеси. DIY (“do it yourself”) - ця цінність базується на відчутті усвідомленості, самостійності, відповідальності за світ і пов'язаності людей в умовах глобалізації [T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit, 2010].

У цій перспективі доброчинець, будучи частиною громадянського суспільства, виступає в деякій ролі локального експерта, оскільки орієнтується в потребах суспільства “на часі” і може відреагувати на них оперативніше, аніж органи влади. Благодійний рух виникає, як громадянська реакція на ці кризи [Руских, 2014, с.185].

У 34 країнах благодійні внески є одним з найважливіших і стратегічних джерел фінансування громадянських інституцій. John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project надав результати свого дослідження, згідно якого внески приватних осіб займають третю позицію у рейтингу фінансування:

- державне фінансування;
- дохід від зовнішньої діяльності організації;
- добровільні внески [T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit, 2010, p.122].

Про те, що благодійність повинна розглядатись не лише як, допомога малозабезпеченим, а і як шлях забезпечення суспільних благ у суспільстві - наголошує американський культурний теоретик Чарльз Дженкс у своїй роботі “Who gives to what?”. Як приклад, він наводить активну філантропічну спільноту церкви, кошти в яку направляються не через брак

ресурсів, а через громадянську підтримку [Jencks, 1987].

Культура та національні чинники здатні впливати на вибудовування оцінок та етичних позицій з приводу соціального укладу, держави, освіти, волонтерства та позиції людини в цих системах. Тут з'являється місце соціальним, моральним та культурним кордонам, що дозволяють відчувати єдність з іншими представниками суспільства. Крім того, ці кордони допомагають вибудовувати розуміння про те, що є “добро і зло”, яким є моральний дискурс і як йому відповідати [Sanghera, 2015].

Судження на основі моралі є важливими для аналізу благодійності, оскільки мораль є шаблоном поведінки щодо інших. Люди роблять ті чи інші дії у відповідності з тим, якою людиною вони себе бачать чи хочуть бачити. Філантропічна поведінка є вираженням впливу моральних установок в суспільстві.

Відображення морального дискурсу ми можемо спостерігати через народні історії, святкування дня Незалежності чи Великодня, які пов'язують представника тієї чи іншої спільноти з конкретними моральними рисами [Sanghera, 2015].

## **ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I**

Благодійність має глибоке коріння, черпаючи базові принципи з етичних принципів. Форми благодійності змінюються в процесі історичного соціального розвитку суспільства, відносно їхніх потреб. Благодійність має під собою різного типу мотиваційні фактори, починаючи від соціальної адаптації, закінчуючи власним етичним та емоційним задоволенням того, хто здійснює таку діяльність.

## **Розділ II. Динаміка розвитку культури благодійності в українському суспільстві**

### **2.1. Благодійність в Україні періоду 2012-2022 років**

Динаміку розвитку благодійності за в Україні за останні 10 років можемо прослідкувати через ряд міжнародних та українських досліджень.

Дослідженням благодійності в Україні займаються переважно приватні аналітичні центри та самі благодійні організації.

Станом на сьогодні, Україна має позитивну загальну динаміку благодійності у світовому щорічному рейтингу World Giving Index, що проводить британська дослідницька компанія Charities Aid Foundation. У 2021 Україна увійшла в ТОП-10 за темпами зростання рівня благодійності і піднялась до 20 позиції в ТОП-20 загального рейтингу країн за рівнем благодійності [12]. До порівняння, у 2012 році це було 111 місце.

#### **Згідно звіту 2021:**

- 66% українців були відкриті до допомоги для незнайомих.
- 43% робили грошові внески у порівнянні з 7 % у 2012 році.
- 19% волонтерили та працювали у громадських організаціях

Посилаючись на дані Державної служби статистики щодо кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання станом на 1 грудня 2021 року існувало 20449 благодійних організацій [11]. В той же час, у 2014 році цей показник становив 15066 БО. У 2013 році - 14901, у 2012 - 14055 благодійних організацій. На кількісному рівні кореляція між позицією України у світовому рейтингу благодійності та фактичною динамікою розвитку цієї сфери залишається позитивною.

Серед вітчизняних дослідників і самих благодійників існує певний скептицизм щодо репрезентативності даних Міжнародного дослідження Благодійності. Так, у 2019 році автори щорічного аналітичного збірник благодійності “Зелена книга благодійності” спробували відтворити його результати за участю українських експертів [13]. Оцінка української благодійності від національних експертів виявилась нижчою за міжнародну. Зокрема, найбільший відрив був в оцінці надання допомоги незнайомцям - майже в три рази. В два раз - залучення до волонтерської діяльності. Найбільш наближеною до “оригіналу” виявилась оцінка пожертв коштів благодійним організаціям

Усе ж, навіть з деякими потенційними похибками досліджень, той факт, що за останні 10 років благодійна сфера зазнала суттєвих трансформацій є беззаперечним.

Загалом, українська благодійність, хоч повільно, проте розвивалась, як невід’ємна складова демократичного суспільства. 2012 рік - це рік схвалення у Верховній Раді закону про Благодійну діяльність. В цей час відбувся запуск проєктів “Українська біржа благодійності” та “Спільнокошт”. Дослідницький інтерес до теми благодійності проявляється запуском проєкту “Зелена книга благодійності”. Та все ж опитування показують, що благодійництво відчуває певне пасивність та інертність громадян та бізнесу. Згідно експертного опитування “Зелена книга” 42% опитуваних зазначають, що бізнес не виявляє яскравого інтересу до благодійності. Також проблемою є непрозорість та закритість благодійних організацій. Однією з найбільш вагомих причин громадянської пасивності 46% респондентів називають загальну політичну аномію серед населення [13].

Суспільний інтерес до благодійності активізувався та знайшов своє вираження після 2013 та подій, пов’язаних з Майданом та початком конфлікту з РФ. В цей період одночасно спостерігається підвищений

інтерес ЗМІ до теми благодійності, який до того був низький. У 2012 році 63 % опитаних респондентів зазначили, що висвітлення української благодійності знаходиться поза абсолютно увагою, а також те, що благодійність у ЗМІ з'являється лише внаслідок персональних інтересів політиків, бізнесменів чи самих власників медіа. У 2013 році 45.6% респондентів зазначили, що помітили збільшення кількості матеріалів про благодійність. Поява в українському суспільстві життєвої необхідності займатись благодійністю створили новий суспільний дискурс і це знайшло своє відображення у фокусі новинних ЗМІ [13].

Ці події принесли певні покращення зміни у стосунках зі владою та бізнесом, які почали більше приймати участь у розвитку благодійності. Останній з 2014 почав більш охоче відгукуватись на звернення.

У 2014 почалась розвиватись культура благодійності, яка знайшла вираження у різноманітних новаторських формах. Зокрема бум соціальних підприємств, інтерес яких направлений не на отримання комерційного прибутку, а на принесення суспільної користі та благодійність. Такі компанії займаються працевлаштуванням вразливих соціальних груп, яким потрібна додаткова соціальна допомога(військові, внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю, безпритульні, жінки тощо) та направленням частки прибутку на благодійність (від 10% та вище)[Шоля, 2019]. Наприклад, створений у 2014 році Івано-Франківський заклад Urban Space направляє 80 % на реалізацію громадських проєктів, а київська мережа піцерій та кав'ярень "ВетераноГруп" ініціюють оплату «підвішеної піци» для бійців АТО на передовій та пацієнтів військових шпиталів і направляють частку прибутку на фронт.

Проте покращення благодійної атмосфери в Україні все ще має перед собою деякі інституціональні виклики виклики. Благодійний сектор весь цей час працює дещо відокремлено з державою. Хоч за останні 10 років відбувся певний ріст інституціональних змін, відносини між державним

апаратом та благодійниками залишаються дещо напруженими. У нашій державі все ще немає повноцінних умов для комфортної благодійної роботи організацій, таких як бюрократія та відсутність оптимальних механізмів контролю за використанням коштів за призначенням. Проте є і позитивні умови, такі як найнижчі в Європі податкові пільги для роботи благодійних організацій [15].

В Україні почали з'являтися соціальні рухи, наприклад, у 2018 році Україна офіційно долучилася до всесвітнього благодійного руху #GivingTuesday.

З'явився інтерес до молоді та її залученні до благодійності та волонтерства у дослідженнях. У 2015 році Міністерство молоді та спорту України за підтримки системи ООН в Україні організувало дослідження молодіжної ситуації в Україні.

Станом на травень 2022 після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, відбувся “квантовий стрибок” залученості громадян до благодійної діяльності. Хоч, процес кількісного та якісного соціологічного вимірювання потребує більше часу та мирних умов, й ми не можемо оперувати великим масивом даних, такі висновки можна робити через проміжні дослідження, аналіз контенту в ЗМІ та загальні соціально-політичні настрої.

Керівниця програмного відділу в Zagoriy Foundation Любов Раїнчук надала коротку ситуативну характеристику кризовим трансформаціям благодійності в Україні [16]:

1. Реактивність, реакція на збори стає миттєвою
2. Знижений поріг довіри
3. Бум волонтерів, активізувалась і масштабувалась волонтерська спільнота

4. Глобалізація каналів допомоги
5. Допомога точково: організації переважно займаються цілеспрямовано в основному векторі своєї діяльності. Згідно даних Zagoriy Foundation, 73% з них дотримуються такої динаміки.

Основним каналом комунікації та отримання інформації у 2022 році є соціальні мережі. Явище масштабних та швидких зборів дозволяє нам висунути гіпотезу про те, що сьогодні відбулись деякі зрушення в одному з найбільш “болючих” питань українців - довірі один до одного.

Ще у 2020 році, згідно опитувань, рівень довіри до закликів та повідомлень про пожертви через соціальні мережі від незнайомих становив 2,9%. 30% опитаних відзначили абсолютну відсутність довіри до таких закликів, а 41% визначили свій ступінь довіри як незначний. І загальна тенденція до недовіри не практично не змінювалась за останні 10 років. Цей фактор опитані вважають одним з найбільших бар’єрів до благодійності [13].

Збільшений попит на благодійність у воєнний період можна прослідкувати у аналітиці на основі динаміки реєстрацій благодійних організацій під час війни. Це спільне дослідження платформи великих даних та аналізу ринку VKURSI та дослідницького центру Zagoriy Foundation [17].

Згідно дослідження, у квітні 2022 року було зареєстровано у 12 разів більше благодійних організацій, ніж минулоріч. Це складає 8% від усіх активних 15 тисяч БО, зареєстрованих в Україні.

Тенденція зростання рівня благодійності відповідає закономірності реакції суспільства на будь-які національні та глобальних криз. Спостерігалось це якраз таки після Революції гідності, початку АТО, пандемії коронавірусу, і зараз - під час війни. Ці періоди принесли загальнонаціональну переоцінку цінностей та ролі громадянської позиції,



усвідомлення пріоритетних проблем громадянського суспільства. Кризи ніби пробуджують всередині суспільства жагу до вираження соціальної емпатії.

Та варто відмітити, що все ж динаміка прагнень надавати допомогу може йти на пониження. Так згідно результатів загальнонаціональних досліджень, що провів Фонд “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кульченка разом з Центром Разумкова, після Революції Гідності залученість громадян до благодійності стала рекордно високою - 47 % українців у 2015 році брали участь у такій діяльності. Та згодом у 2016 році ця частка становила 42% відсотки, а у 2018 році - вже 38,5.

У 2016 році після різкого спалаху благодійності, почала з'являтися деяка тенденція спаду залученості до такої діяльності серед громадян. Україна опустилась з 89 місця до 106 у Всесвітньому рейтингу. На думку експертів у країні виникла “суспільна втома та апатія”, це відзначили 68% опитаних у дослідження “Зелена книга-2016”[16].

Такі результати вказують нам на те, що для українського суспільства певною мірою характерне ситуативне благодійництво. Тож, існує ймовірність того, що чим більше часу проходить після тої чи іншої кризи, тим частка благодійників серед населення зменшується.

## **2.2. Специфіка та характеристика благодійної поведінки українців**

Останнє велике якісне дослідження культурних та особистісних мотивів благодійності серед українців проводилось у 2021 році “Благодійність очима українців” дослідницьким центром Zagoryi Foundation [18].

Загалом українці є позитивно налаштованими до благодійності. 67% громадян зробили благодійні внески у 2021 року (це на 7% більше за 2019 рік). Крім того, у порівнянні з 2019 роком сума благодійних внесків

збільшилась у два рази. Українці вважають це необхідною частиною суспільства. Благодійна діяльність поступово стає життєвою нормою.

Демографічна характеристика, що корелює з активною благодійною поведінкою, побудована наступним чином: наявна вища освіта та дохід впливають на філантропічні настрої. Також молодь є більш відкритою та активною у благодійній діяльності — з них 76% практикують благодійність та готові це продовжувати.

В уявленні українців благодійники - це в першу чергу люди. У суспільстві існує дуже обережне ставлення до благодійних організацій. Цьому є кілька пояснень: низький рівень інформування про діяльність благодійних фондів, а також упереджене ставлення щодо ефективності таких інституцій. Зокрема під найбільш критичне ставлення підпадають фонди, створені бізнесом чи політиками.

Недовіра є одним з ключових стримуючих факторів щодо благодійності. Благодійним фондам не довіряють через загальне ставлення українців до інституалізованих структур. Очікування щодо них побудовані на уявленні про корумпованість, бюрократію та нездатність вирішувати реальні проблеми. Фактично 9 з 10 українців готові займатись благодійною діяльністю, та стримуючим фактором виступає довіра благодійника до будь-яких інституцій.

Тезу про відсутність довіри підтверджує дослідження Національного інституту стратегічних досліджень (2019). Серед стримуючих причин та відсутності мотивації до благодійності згадується перекладання відповідальності щодо вирішення проблем на державу і недовіру до того, що пожертви до БФ приносять результат.

Проте, все ж, деякі благодійні інституції володіють капіталом довіри серед українців - це міжнародні благодійні фонди. Згідно дослідження Corestone Group та GfK Ukraine, найвідомішими є такі організації”, як “Товариство Червоного Хреста України (46%), «Армія SOS» (21%) та

«Повернись живим» (18%). Поінформованість в тому ж числі формує довіру до благодійних внесків. Зокрема, найбільше українці довіряють саме товариству червоного хреста - 77% підтвердили свої настрої [19].

У 2021 році 57% українці не вірять в те, що допомогу отримати можливо. Тож, основне коло пошуку та надання підтримки - це коло знайомих та власне середовище. У цьому напрямку спостерігається найбільша активність благодійних практик - українці в першу чергу реагують на збори для знайомих в соціальних мережах та через особисте спілкування. Благодійник повинен знати і довіряти тому, кому надає допомогу. Благодійність це співчуття та шлях простягнути руку допомоги у непередбачуваних обставинах [18].

Поштовх до благодійності - побачити проблему на власні очі та відчутти емоційний контакт з нею. Комунікація є дуже важливою - чим більше українець зустрічається з будь-яким проявом благодійності, тим ймовірніше він зробить свій внесок.

Але, попри фактичну необхідність постійно чути про благодійність, “добро має бути тихим”. 63% опитаних підтримує ідею, що про власну благодійність не потрібно говорити публічно.

Основний інструмент допомоги - це гроші. А в базі особистого ставлення щодо філантропії - гуманістичні цінності, такі як добро, людяність. Для українців це, в першу чергу, особисте бажання допомогти та надати підтримку. Існує негативне ставлення, хто займається благодійністю заради корисних цілей. Одночасно, відсутність грошей і часу є стримуючим фактором, що стримує посыл до благодійності. Сама благодійність не є системним явищем і її можна охарактеризувати, як “спонтанну”, спрямовану, як відповідь на окремі запити.

Окрім того, серед найбільш поширених способів благодійності є віддавання речей, а також милостиня. Найчастіше допомогу отримують:

жебраки, релігійні організації, діти з інвалідністю та тяжкими хворобами [20].

Благодійність в Україні є ситуативною та більше направленою на усунення негативних наслідків криз, аніж на превентивні міри або системний розвиток різноманітних інституцій. Це пояснює знижену увагу до таких соціальних напрямків, як побудова ОТГ, культура, наука, спорт, молодіжна політика, мистецтво.

У 2021 році рівень донатів на армію та ВПО став помітно нижчим. Можливо, через тривалість воєнного конфлікту з РФ виникла певна адаптивність до ситуації і нових правил життя, з'явилося певне відчуття нової норми, перекладання відповідальності за ці питання на державу. Інформаційний та політичний дискурс у суспільстві теж є з можливих чинників впливу на цю ситуацію.

Українці цінують та активно використовують нові технології у власних практиках благодійності, такі як банківські перекази, сервіси для донатів, соціальні мережі тощо. Хоч старше покоління все ще з обережністю ставиться до онлайн-банкінгу та пожертв через соціальні мережі, все ж тенденція до використання нових форматів є позитивною. Найвідкритішими до Інтернет-технологій є молодь до 35 років, для яких це основний спосіб робити донати. Соціальні мережі стають одним з основних інформаційних каналів.

Наявний досвід благодійності збільшує ймовірність наступних пожертв. Для третини українців є нормою робити внески щомісячно мінімум один раз, одноразово на квартал — для чверті. Після початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, благодійні звички змінилися і українці стали донатити в рази більше. Для оперування кількісними соціологічними даними, наразі немає достатньої кількості досліджень. Але такі висновки там допомагає зробити динаміка збору

коштів, швидкість закриття зборів, а також підвищений рівень до слова благодійність у медіа.

Серед негативних сторін благодійності українці відзначають фактор зловживання і залежності окремих соціальних верств від пожертв, через що вони втрачають навичку існувати самостійно.

## **ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II**

Протягом останніх 20 років українська благодійність зазнала трансформація внаслідок руху громадянської парадигми суспільства після Революції Гідності. Залученість та зацікавленість громадян зростає. З'явилися різноманітні форми благодійної діяльності. Серед основних мотивів українців до солідарності ми можемо визначити: відчуття громадянської дотичності, солідарність зі спільнотою, базові ціннісні орієнтири про добро і взаємодопомогу. Основним благодійником українці бачать людину, а не організацію. Проте, після 2016 року спостерігався спад залученості громадян до благодійності.

Є деякі фактори, що стримують цей розвиток. По-перше, фактор недовіри громадян до інституцій. По-друге, недосконала розвиненість на державному рівні цих інституцій, що все ще тримає благодійну діяльність на відчутті солідарності та ентузіазмі.

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України зафіксована максимальна кількість залучення до благодійності та поява нових її форм.

## РОЗДІЛ ІІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ БЛАГОДІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ

### 3.1. Ідея та інструментарій дослідження

**Тема:** Мотиваційні фактори благодійної діяльності

**Проблема ситуація:** Згідно проведеного теоретичного аналізу, внаслідок кризових подій 2014 року, потенціал залучення українців до благодійної діяльності зріс. Це спричинило хвилю громадянських благодійних ініціатив та формуванню громадянського суспільства в цілому. Станом на весну 2022 року після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, благодійний рух досяг рекордного залучення.

Під час дослідження, ми виявили, що в історичній динаміці, залученість українців до благодійності іде на спад. Тому, нам важливо, зафіксувати фактори мотиваційної складової благодійної поведінки, аби в подальшому мати більше інформації про можливі фактори впливу на це явище.

**Теоретичний об'єкт:** практики благодійної діяльності в Україні

**Емпіричний об'єкт:** українці, що залучені до благодійності діяльності

**Предмет:** мотиваційні фактори благодійної діяльності

**Мета:** проаналізувати мотиваційні фактори благодійної діяльності

**Метод дослідження:** напівформалізоване глибинне інтерв'ю у онлайн-форматі з використанням платформи Zoom

**Завдання:**

1. З'ясувати процес залучення та здійснення до благодійної діяльності
2. Окреслити бачення респондентів щодо благодійності
3. З'ясувати мотиваційні фактори благодійної діяльності
4. Окреслити варіанти вирішення проблем мотивації при здійсненні благодійної діяльності на основі відповідей респондентів.

### **Гіпотези:**

1. Цінності є чинником, що стимулює благодійність
2. Внутрішня мотивація превалює над зовнішньою.
3. Респонденти більше довіряють знайомим та маленьким організаціям, аніж великим фондам
4. Солідарність та відчуття спільної справи є важливим мотиваційним фактором благодійності.
5. Молодь прагне знайти альтернативні шляхи допомоги, а люди старшого віку віддають перевагу фінансовій допомозі
6. Особистий досвід впливає на рішення донатити тому чи іншому напрямку

### **Обґрунтування вибору стратегії, методу та методик дослідження**

Дане дослідження передбачає використання якісної стратегії дослідження, яке має на меті дослідити внутрішні установки та переконання респондентів з приводу феномену благодійності і охарактеризувати особливості залучення респондентів до благодійної діяльності.

Для цих цілей був обраний формат напівструктурованого глибокого інтерв'ю. Тобто це дослідження буде направлене на з'ясування механізмів, критеріїв та факторів впливу на мотиваційну складову благодійності.

Тож, кінцевою метою цієї стратегії є отримання змістовних відповідей, які дадуть можливість сформулювати критерії, за якими опитані респонденти залучаються або не залучаються до благодійної діяльності.

Перевага методу у межах дослідження мотиваційної складової благодійної поведінки полягає у тому, що він дає нам можливість побачити суб'єктивні оцінки респондентів щодо власної залученості і мотивів благодійності. Умова неформального діалогу стимулює відкритість

поглядів та їх деталізацію. У межах цього дослідження важливо почути глибинні переконання респондента щодо мотивів благодійної діяльності.

Напівструктурований формат інтерв'ю обумовлений необхідністю дослідити персональні погляди з точки зору індивідуального підходу та динаміки розмови.

Інструментарій дослідження у вигляді гайду та транскрипту глибинних інтерв'ю прикріплені у додатку А та додатку В відповідно.

### **Добір респондентів.**

У межах дослідження мотиваційних факторів благодійності учасниками глибинного інтерв'ю стали респонденти двох вікових категорій (до 30 і після 35 років), які активно долучаються до благодійності.

Номер респондента	Опис респондента
1	21 рік, жіноча стать, студентка, фотограф, волонтер м. Чернігів
2	19 років, жіноча стать, студентка напрямку “реклама і зв’язки з громадськістю”, працює в медіа “Громадське”, волонтер м. Київ
3	21 рік, чоловіча стать, студент, фрілансер, волонтер, спортсмен м.Полтава
4	36 років, жіноча стать, журналіст-фрілансер на соціальні теми м. Київ (тимчасово м. Вінниця)
5	38 років, жіноча стать, борт-провідник, волонтер м. Київ (тимчасово м. Ларнака, Республіка Кіпр)



### 3.2. Аналіз отриманих результатів

Для опитаних респондентів благодійність є в першу чергу внутрішнім поривом, що базується на цінностях. Це неможливо нав'язати ззовні, це приходить з базових людських цінностей і розуміння добра:

**Респондент №3:** *Благодійність це не тільки гроші, я в цьому щиро переконана. І це ралше про щиросердність і бажання повертати добро, яке в тебе є з надлишком.*

Благодійність є турботою про загальний добробут суспільства:

**Респондент #2:** *“Це бажання жити в більш здоровому суспільстві. Тобто радше егоїстичний намір, ти допогаєш комусь, цієї благодатної структури стає більше і тобі від цього стає краще. І також я думаю, що це може бути обєднуючий фактор. Бо благодійністю ти займаєшся не завжди на самоті і разом з однопумцями ти робиш внесок у щось”*

З приводу зовнішньою мотивації до благодійності думки респондентів сходяться на тому, що возвнішня мотивація можлиа, проте все ж таки- все, все має йтивід серця. Пости, новини, заклики до благодійності зараз мають ефект “пушингу”:

**Респондент #2:** *“Дуже часто на мене діють пости військових, які пишуть” Не забувайте про війну! Бистро!” І це якось підстьогує. Коли це навіть один репост, ти такий почитав подивився відео, і такий - “йомайо”. Взав себе в руки і йдеш щось робити”. “Є ще періоди спаду і злету людських емоцій, наприклад, на початку війни люди супер активні і шукають способи, поім після Бучі.. Тобто, кожна болюч історія, ситуація, яка сильно зачіпає, він спровоковує цю хвилю. І тут працює, на жаль, страх. Страх, який спровоковує ці емоції”.*

Та все ж найсильнішим впливом на активність до благодійності є дружнє до цього середовище, яке може мотивувати та залучати до такої діяльності:

**Респондент #2:** *“На своїй попередній роботі я спіймала несвідоме правило, де працівники віддають 10% свого доходу на благодійність. Яким би цей дохід не був. Я подумала, що якщо виховувати себе в цій культурі, яким би не було зростання твоєї зарплати, ця звичка залишиться”.*

**Респондент #3:** *“Коли я почав працювати на держслужбі, один з керівників сказав, що життя не справедливе. Це якось на мене вплинуло”.*

Особистий досвід впливає на рішення донатити тому чи іншому напрямку

**Респондент №1:** *“Щось, що близько, щось що мені зрозуміло, Що було в моєму житті або якось пов'язано з цим”.*

**Респондент №4:** *“Я підвержую, що благодійність відбувається на емпатії та співчутті. Для того, аби це відбулось, у нас має щось відгукнутись. А воно не може відгукнутись, якщо в тебе немає релевантного досвіду”.*

Говорячи про свій досвід благодійності в загальному і зараз, можемо спостерігати масову зміну стилю благодійності. На питання “яким був ваш останній благодійний внесок і чому ви його зробили” респонденти розділяються на два типи. Частина респондентів вказують на цінність креативних і нових підходів, де вони можуть щось отримати взамін на донат. Оскільки процес простої віддачі грошей на довгу дистанцію виснажує:

**Респондент №3:** *“Треба зацікавлювати людей і додавати якусь додану вартість: книжка, мерч, нюдси. Кому, що цікаво. Ти можеш купити футболку за 500 гривень, яка по факту коштує 200 і решту надіслати на*

*благодійність. І таким чином людина робить благу поведінку. Таким чином в мене вже купа футболок, купа стікерів”.*

**Респондент № 4:** *“Моя знайома, вона книжковий блогер, продавала свої книжки, аби задонатити на армію. До того ж , це гарно робиться, оскільки ти сам відправляєш зі своєї карти на благодійність. Просто скидаєш її скрін. І всі задоволені і щасливі. Зробили добру справу і читання підтримали. Тут якийсь щирий порив, продовження щирого добра, ти долучаєшся до кількох справ одночасно”.*

Або ж відповідають, що складно згадати, оскільки невеликі благодійні внески наскільки ввійши в звичку, що проходить досить короткий часовий проміжок між повідомленням та прийняттям рішень:

**Респондент #3:** *“Благодійність ледь не ввійшла в якусь звичку зараз... Якщо людина в сторіс дуже гарно розписала, збираю на дрон, вказала куди потрібно і для чого, я просто переводжу ті 50 гривень і навіть не згадаю на що і кому я переводив”.*

Респонденти довіряють в першу чергу знайомим та друзям знайомих і з більшою готовністю готові надіслати їм кошти.

**Респондент #1:** *“Є люди які мені симпатизують, як окремі люди, яких я знаю. Організації, волонтери, які збирають кошти. Або я з ними працюю, або через когось знаю”.*

Також, є тенденція до підтримки маленьких організацій та фондів, оскільки великі БФ мають велике фінансування і складно відслідкувати на що йдуть кошти. В цілому рівень довіри до великих останніх низький через відсутність звітності і розуміння того, куди спрямовуються кошти:

**Респондент #1:** *“На супер великі збори я не так відкликаюся, як на маленькі. Мені здається, я так більше допоможу, аніж, наприклад, великі фонди, які збирають. У мене таке відчуття, що вони за будь-яких умов знайдуть фінансування чи їм хтось допоможе. Таким чином я проявляю деяку солідарність”.*

Капіталом довіри сьогодні володіють лідери думок, що виправдали довіру українців. Донати їм сприймаються, як деяка альтернативна форма донатам на організації:

**Респондент №1:** *“Або мені просто подобається персонаж, як Валерій Маркус, він окремо збирав гроші”.*

**Респондент №4:** *У випадку з Притулою. Людина займається цим не один рік. Плюс вона публічна. І її промахи відразу стануть відомі. Це людина, якій є що втратити, бо в неї вже зароблена репутація. Масштаб того що робиться.*

Поділ за віком показав чітку різницю між ставленням до благодійності з прагматичними цілями. Респонденти старші 35 років дуже різко і критично відповідають, що така благодійність не має місця і ставляться досить негативно до того, хто може це використовувати як спосіб піару. “Двадцятирічні” спокійно ставляться до цього, аргументуючи, що оскільки кошти надходять до пункту призначення, неважливо, з якими цілями це робить благодійник:

**Респондент №1:** *Це називається благодійністю з побочними ефектами. Нічого поганого тут немає. Які ефекти, які вигоди, питання в іншому - як це оцінювати, це теж інше питання. Але чи називати це благодійністю - так. Тому що гроші все одно йдуть до отримувача. Мене не смуцає ніякий*

*самопіар. Хороший поганий - це все речі індивідуального характеру. Мені в якійсь мірі добре від того, що людині добре, від того, що вона робить.*

**Респондент №4:** *“Я не розумію, як можна робити щось із категорії підтримки абсолютного зла. Робити добро через зло - я якось не розумію. А багато людей так роблять. “Я зроблю добро і зло ніби знівелюється”, щось такого. Мені незрозуміла така логіка. Я не знаю, як це. В моєму розумінні духовна складова - це єдиний правильний посил до благодійності. Бо ти просто робиш і маєш можливість”.*

Благодійником можна бути, не маючи багато коштів. Донат в 5, 10, 15 гривень має ціну і є важливим. Також у гіпотетичному випадку, якщо сьогодні людина не має фінансової змоги допомогти, респонденти зазначають, що б долучилися до альтернативного способу допомоги, наприклад, репост, відправити речі, організувати збір, зайнятись фізичним волонтерством. Гіпотеза про те, що до альтернативного способу благодійності більш охоче долучатимуться респонденти молодшого віку не справдилась.

**Респондент №4:** *“Всі ми можемо зробити щось, це поширити в соц мережах, як мінімум. Запитати, чи це чимось допомогти. Наприклад, я можу спокійно запропонувати написати реліз. Чисто своєю роботою долучитись”.*

**Респондент №5:** *“Благодійність це не, в принципі, як ми звикли “пожертвуй мільйон”. Насправді, 10 гривень твоїх, або хоча б однонароза молитва вдень”.*

Фінансовий фактор, хоч і не є основним в процесі благодійності. Але респонденти відмічають, що загальний фінансовий ресурс людей вичерпний і про це потрібно пам'ятати.

**Респондент №3:** *Є люди, які втратили доходи, є люди, в яких вони зросли. Тому, скоріше за все ті, люди, які втратили дохід, донатити не будуть. Тому, теж потрібно думати за таких людей. Їх хоч мотивуй, хоч не мотивуй, нічого з цього не вийде.*

Для тих, хто займається благодійністю та волонтерством регулярно, дуже важливо отримувати фідбек у вигляді подяки, споглядання результату такого внеску:

**Респондент №3:** *“Хочеться побачити якийсь реальний приклад фідбеку на свою допомогу. Це може бути фото людини, зустріч з людиною, як передача напряму бійцям, ти відчуваєш піднесення та зарядженість”.*

**Респондент №5:** *“Я зловила себе на думці, що круто отримувати відповідь. Круто, якщо тобі хтось пише і каже “Слухай, я бачу що ти робиш. Ти молодець. Ти надихаєш”. ..Просто підтримай людину емоційно. Зрозуміло, що хлопці на передовій нам не будуть писати листи, кажучи, що ви круті, допомагайте. Але в колі своїх ми маємо це волонтерство, робити цю віддачу тепла і любові. Це взаємообмін та підтримка один одного, це те, до чого нас привела війна”.*

Респонденти, як один з факторів мотивації відзначають нові технології та активне їхнє використання. Це робить процес благодійності ефективнішим, зручнішим:

**Респондент №2:** *“ На прикладі “Громадського”, у нас завжди була можливість задонатити на сайті. І там впливає віджет, якщо ви довіряєте громадському, ви може нам задонатити. І це працювало довго. Була озвучена мною така ідея - закріпити кнопку донату в телеграмі. І за*

*З дні існування цієї кнопки нам задонатило більше, ніж 100 тисяч, просто через користування телеграмом. Зручність дійсно грає роль”.*

Збір отримає більше довіри від респондентів, якщо він буде гарно оформлений, міститиме детальну цільову інформацію про збір:

**Респондент №3:** *“Я люблю, коли це максимально зручно,автоматизовано, коли є посилання на банку, це буде набагато зручніше, аніж копіювати номер карти. Це яось не залишає мені вибору, для того, щоб не задонатити”.*

## ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

В ході емпіричного дослідження не підтвердилась гіпотези про те, що цінності є чинником, що стимулює благодійність та частково підтвердилась гіпотеза про те, що внутрішня мотивація превалює над зовнішньою. Оскільки, на довгострокову перспективу суспільство потребує нових креативних рішень щодо власної залученості до благодійності, створення оптимальніших для інституціональних форм благодійності. Також, багато чого залежить від фінансових можливостей українців, які в умовах кризи можуть вичерпуватись. Гіпотеза про довіру знайомим підтвердилась: респонденти в першу чергу прагнуть працювати з тими, кого вони знають і кому довіряють. Враховуючи масштаб проблеми війни, інтерес кожного є залучений, тому мережа персональних контактів працює досить ефективно. Солідарність та відчуття спільної справи є важливим мотиваційним фактором благодійності - “йти до перемоги” - основний об’єднуючий фактор. Особистий досвід впливає на рішення донатити тому чи іншому напрямку підтвердилась частково через недостатню кількість відповідей респондентів.

Гіпотеза про те, що молодь прагне знайти альтернативні шляхи допомоги, а люди старшого віку віддають перевагу фінансовій допомозі не підтвердилась, оскільки обидві вікові категорії залучаються до альтернативних способів допомоги крім матеріальної.



## ВИСНОВКИ

У першому розділі роботи було розглянуто історичний та соціологічний розріз благодійності як процесу. Окреснено сучасний статус залученості громадян до благодійної діяльності та основні мотиваційні фактори. Так, на участь людей до благодійності впливати такий ряд зовнішніх факторів, як виховання, соціальна структура суспільства, соціально-політичний уклад, розвиток технологій. Та такі внутрішні фактори, як цінності та психологічне відчуття задоволеності від зробленої справи.

У другому розділі більш детально була окреслена динаміка розвитку культури благодійності в українському суспільстві на основі міжнародних на соціологічних досліджень за останні 10 років. А також здійснена характеристика специфіки благодіяльної поведінки українців. Так, за Всесвітнім дослідженням благодійності CAF українська позиція в рейтингу протягом останніх 10 років спотерігала ріст. І у 2021 році Україна потрапила у 20-тку перших країн за рівнем благодійності. Це стало відображенням соціально-політичної динаміки унаслідок Революції гідності та посиленням громадянського суспільства. Описуючи характеристику благодійності серед українців можна визначати такі основні фактори, як низьких рівень до інституалізованих організацій, довіра лише до близького кола людей, благодійництво, що базується на емоції та також цінність взаємодопомоги і колективної солідарності.

У третьому розділі описаний результат практичного кейсу щодо мотиваційної характеристики благодійної поведінки українців, проведеного на основі теоретичного дослідження. За основу ми взяли характеристики благодіяльної поведінки українців, описані у розділі 1 та 2. Дослідження проводилось у формі напів структурованого глибинного інтерв'ю з метою дослідження індивідуальних глибинних мотивів до

благодійності. Дослідження репрезентує і підтверджує результати теоретичного дослідження. Опитані довіряють своїм найближчим знайомим та маленьким організаціям, у масштабах глобальної проблеми, як війна, можемо припустити, для кожного існує точка контакту з волонтерами, що стимулює сьгоднішні масштаби благодійності. Українці прагнуть долучитися до спільної справи, а саму благодійність вважають прагненням, що базується на внутрішніх цінностях солідарності та допомоги.

Дослідження теми благодійності потребує подальших емпіричних напрацювань. Зокрема, можна сказати, що це дослідження є пілотажем і методологічно, тут не було підтверджено або спростовано деякі дослідницькі гіпотези, тому не можна зробити повноцінні дослідницькі висновки. Відповідно, дослідження потребує повторного проведення їх збільшеною кількістю респондентів, залучаючи також кількісні методи дослідження.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитрієнко М., Ясь О. Благодійність як атрибут громадянського суспільства: історія і сучасність / М. Дмитрієнко, О. Ясь. - 1994 - Режим доступу до ресурсу:  
[https://shron3.chtyvo.org.ua/Yas\\_Oleksii/Blahodiinist\\_iak\\_atrybut\\_hromadianskoho\\_suspilstva\\_istoriia\\_i\\_suchasnist.pdf](https://shron3.chtyvo.org.ua/Yas_Oleksii/Blahodiinist_iak_atrybut_hromadianskoho_suspilstva_istoriia_i_suchasnist.pdf)
2. Житник М. Благодійність в соціально-філософській ретроспективі та перспективі/ Житник М. // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3/4 (23/24) 2014
3. Насібова О. Благодійність як джерело фінансових ресурсів соціального захисту населення. О. Насібова // Ефективна економіка. - 2020. - № 10
4. Єсіна О. Добродійність як соціальне явище: теоретичний аспект аналізу. О. Єсіна// Український соціум. - 2009. - №3(30)
5. Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” від 05.07.2012р. № 5073-VI [електронний ресурс] Верховна рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
6. Сербін Р. Детермінація форм благодійної діяльності. Р. Сербін// Підприємництво, господарство і право - 2016. - №12 - с. 47-51.
7. Гудзь А. Класифікація форм і видів благодійної діяльності в Україні. А. Гудзь// Проблеми трудового права і забезпечення. - 2019. - №1. - с. 61-63.
8. Вашкович В. Трансформація уявлень про благодійність в історичних та правових джерелах. В. Вашкович// Порівняльно-аналітичне право. - 2020. - №1. - с. 24-27.
9. Пасічніченко С. Благодійність як основа соціальної допомоги. С.Пасічніченко// Право і суспільство. - 2014. - №1. - с.87-91
10. Руских В. Поняття, сутність та види благодійної діяльності. В.Руских// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 184-187.
11. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання на 1 грудня 2021 року [електронний доступ] Державна служба статистики України. - Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU\\_2021/ks\\_opfg/arh\\_ks\\_opfg\\_21.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2021/ks_opfg/arh_ks_opfg_21.htm)

12. WORLD GIVING INDEX 2021. A global pandemic special report.[електронний ресурс] Charities Aid Foundation. - 2021. - с. 18. - режим доступу: [https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021\\_report\\_web2\\_100621.pdf](https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf)
13. Стан розвитку доброчинності в Україні. Зелена книга благодійності [електронний ресурс] Асоціація благодійників України - режим доступу: <https://vboabu.org.ua/news/2675.html>
14. Шоля Р. Соціальне підприємництво в Україні як тренд економічного розвитку. Р. Шоля// Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2019 р. - вип. 26(2). - С. 121-125.
15. Черноусько М. Огляд стану та перспектив розвитку благодійництва в Україні. М. Черноусько [електронний ресурс] Центр демократії та верховенства права. - 2021. - режим доступу: <https://cedem.org.ua/analytics/stanu-perspektyvy-blagodijnytstva/>
16. Раїнчук Л. «Спочатку люди передавали ковбойські чоботи і літні сукні»: як змінилась українська благодійність під час війни. Л. Раїнчук [електронний ресурс] MC Today. - 2022. - режим доступу: <https://mc.today/uk/blogs/spochatku-lyudi-peredavali-kovbojski-choboti-i-litni-sukni-yak-zminilas-ukrayinska-blagodijnist-pid-chas-vijni/>
17. Динаміка реєстрацій благодійних організацій під час війни: дослідження Vkursi та Zagoriy Foundation [електронний ресурс] Vkursi Pro. - 2022.- режим доступу: <https://vkursi.pro/news/content/splesk-reiestratsiy-blahodiynykh-orhanizatsiy-doslidzhennia-vkursi-ta-zagoriy-foundation-234986>
18. Благодійність очима українців 2021 [електронний ресурс] Zagoriy Foundation. - 2021. - режим доступу: <https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/01/blagodijnist-ochyma-ukrayincziv-u-2021-1.pdf>
19. Дослідження благодійних організацій та участі населення у благодійних і волонтерських проектах [електронний ресурс] Corestone Group та GfK Ukraine - 2018. - режим доступу: [https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Charity\\_report\\_2017\\_Zagoriy\\_Foundation\\_split-ed-1-ukr.pdf](https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Charity_report_2017_Zagoriy_Foundation_split-ed-1-ukr.pdf)
20. Розвиток благодійності в Україні. Аналітична записка [електронний ресурс] Національний інститут стратегічних досліджень. - 2019. -

режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvitok-blagodiynosti-v-ukraini>

21. Wilson J. Volunteering. *Annual Review of Sociology*. 2000. Vol. 26. Pp. 215–240.
22. T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit. The Philanthropy Scale: a Sociological Perspective in Measuring New Forms of Pro Social Behaviour. T. Schuyt, R. Bekkers, J. Smit. // *Social Work & Society*. - 2010. - Volume 8, Issue 1. - pp. 121-132
23. P. Halfpenny. Economic and Sociological Theories of Individual Charitable Giving: Complementary or Contradictory? P. Halfpenny. // *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. - 1999. - Vol. 10, No. 3. - pp. 197-215
24. R. Bekkers, P. Wiepking. Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. R. Bekkers, P. Wiepking. [электронный ресурс] *SAGE Journals*. - 2016. - режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0899764010380927>
25. Robin L. Snipes and Sharon L. Charitable giving to not-for-profit organizations: factors affecting donations to non-profit organizations. Robin L. Snipes and Sharon L. Oswald // *Innovative Marketing*. - 2010. - 6(1). - pp. 73-79
26. Cheryl Distaso. Charity vs. Solidarity Work. Cheryl Distaso // [электронный ресурс] *Class Action*. - 2016. - режим доступу: <https://classism.org/charity-or-solidarity/>
27. Jencks, C. Who gives to what? Jencks, C // Powell, W.W. (Eds), *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, Yale University Press, New Haven. - 1987. - 12
28. B. Sanghera. Charitable giving and lay morality: understanding sympathy, moral evaluations and social positions. B. Sanghera. // *Sociological review*. - 2015. - 64(2). - p. 294-309

## ДОДАТКОК А

### Гайд напівформалізованого глибинного інтерв'ю “Мотиваційні фактори благодійної діяльності”

#### **Вступна частина:**

Доброго дня! Дуже дякую, що погодились взяти участь у цьому дослідженні. Сьогодні ми обговоримо з вами благодійність, явище, яке сьогодні на слуху у кожного, оскільки в умовах війни воно виконує одну з основних підтримуючих та захисних функцій нашої країни. Зараз ви належите до тієї категорії громадян, які активно залучені у цю діяльність. Тож, дуже цікаво почути вашу думку з приводу благодійності, вашого персонального інтересу в ній та мотивації.

Формат глибинного інтерв'ю проходить у форматі неформальної розмови. Ви вільні у ваших думках, ідеях та будь-яких вираженнях. Тож, можете почувати себе комфортно, як в розмові з другом.

Перш, ніж почати, хочу попросити вашої згоди на запис цієї розмови. Вся персональна інформація залишиться конфіденційною і дається за вашої персональної згоди. У результатах дослідження будуть використані лише загальні демографічні дані. Запис розмови не розповсюджується.

Розкажіть, будь ласка, трохи про себе. Скільки вам років? Чим ви займаєтесь? Яка ваша основна діяльність?

#### **Запитання:**

1. Як ви визначаєте та розумієте термін “благодійність”?
2. Яким є ваш досвід благодійності?

3. Чи можете ви підтвердити або спростувати ту думку, що ви допомагаєте певним людям, бо відчуваєте деяку спільність з ними?
4. Що важливіше: матеріальна чи духовна складова? Як ви визначаєте місце прагматичним цілям у благодійності?
5. Чи можливо бути благодійником, не маючи великих коштів?
6. Уявіть ситуацію, що ви побачили повідомлення про збір, але матеріально допомогти не можете. Опишіть цю гіпотетичну ситуацію з точки зору ваших почуттів? Які ваші відчуття? Які думки? Дії?
7. У благодійності важливу сторону відіграє фактор довіри. Як ви оцінюєте свій рівень довіри до незнайомих/знайомих людей, що проводять збори? Який рівень довіри до організацій?
8. Чи потрібна мотивація для благодійності? Чи можливо когось змотивувати? Що може мотивувати вас (або надавати можливість) робити благодійні внески регулярно?
9. Чому ми допомагаємо іншим? А чому комусь не допомагаємо?
10. Благодійність та суспільство - як вони пов'язані?
11. Отримувач отримує ресурс - чи отримує щось взамін благодійник?
12. Чи є ще щось, що б хотілось додати в контексті нашої теми?

**Фінальна частина:**

Дуже дякую вам за інтерв'ю та ваші думки! Це було надзвичайно цінно та цікаво!

## ДОДАТОК В

### Транскрипт глибинних інтерв'ю

#### Респондент #1

*21 рік, жіноча стать, студентка, фотограф  
м. Чернігів*

**Як ви визначаєте термін благодійність?**

*“Для мене благодійність це про два поняття: альтруїзм і добро. В першу чергу в мене це асоціюється з двома поняттями. В принципі це може бути і звичайний вираз з Вікіпедії. Зазвичай я вважаю, що люди, які займаються благодійністю на добровільних засадах, мені здається, що вони добрі люди. Тобто, якщо хтось хоче зайнятись благодійністю, то він хоче зробити щось хороше для когось, аби зробити систему краще, світ краще. У мене така просто дитяча асоціація з благодійністю”*

**Чи пам'ятаєте ви перший раз, коли проявили благодійність? І можливо, ви б змогли розповісти про ваш власний досвід благодійності?**

*Мені здається благодійність з'явилась в моєму житті тільки тоді, коли в мене були вільні свої гроші. Це не те, що з'явилось супер давно. Мені здається, перший раз, коли я була підлітком, що було достатньо давно. І це був не мій племінник, це просто була дитина родича, це був хлопчик. У мене була дастання кількість прикольних іграшок, які б йому сподобались. І я розуміла, що вони мені вже не треба і я з ними не граюсь. Розібрала і протсо віддала. Це була якась моя ініціатива, мені здається, йому було приємно в той момент. Я бачила віддачу, зацікавленість. І я розуміла, що комунікація буде “win-win”. Мені мабуть було 14 років, чи може навіть менше.*



*З приводу речей: я могла віддавати на систематичному рівні , оскільки у нас було багато знайомих з дітьми. І відповідно, якщо їм щось було потрібно, які зимові речі. я могла віддавати родичам. Я могла просто віддавати, оскільки у мене не було якоїсь прив'язки до речей на той момент. Я щось одне собі могла залишити, а решту мені було не шкода.*

*З приводу грошей і якоїсь благодійності яка з'явилась далі, це будл в університті. Я була в прфкомі, в організаціях, і особисто я з командою збирали гроші декілька разів. І ми самі вкладали, і збирали додаткову допомогу. Це було для соціальних ініціатив в тому числі, це був мені перший досвід збирання благодійності на соціалі нужди.*

*Потім я почала донатити. Зокрема зараз донати, коли йде війна, це на якомусь щоденному рівні. Я бачу, що початково, у мене була політика донатів зараз, я більші суми доначу на речі, на які впевнена, організаціям та волонтерам, яких знаю. І невеликі суми різним більшим волонтерам організаціям та волонтерам.*

*Мені здається такими сумами я більше і точково допоможу, тому що таких маленьких сум може бути багато і вони допоможуть іншим людям. Аніж кидати якійсь одній великій організації всі гроші “Повернись живим”. Вони і так володіють великими бюджетами, тому мені захотілось максимально точково бути корисною.*

### **Що ви відчуваєте, коли розумієте, що хочете комусь задонатити?**

*“Коли ти відчуваєш, що людина тобі близька, ти відчуваєш, що у нас є щось спільне”. Ти бачиш фізичні емоції - це мене мотивує віддати на благо”Фізична та невербальна комунікація, що символізує емоції”.*

*У мене є деякий ритуал. Під час Паски бля церкви стоять бездомні. І саме в цей священне традиційне свято мені подобається робобити добро. Якщо я зроблю, мабуть це в деякі мірі прояв релігійності”*

*Щось, що близько, щось що мені зрозуміло, Що було в моєму житті або якимось пов'язано з цим. Друге - це інтуїтивне поняття щирості. Також це залежить від мого емоційного стану, якщо воно буде дуже пригнічене, я ніяк не відреагую на цю людину, але якщо у мене досить емпатійний настрій, то незалежно, що людина попросить, я можу віддати все. Все залежить від контексту.*

*Є люди які мені симпатизують, як окремі люди, яких я знаю. Організації, волонтери, які збирають кошти. Або я з ними працюю, або через когось знаю.*

*Або мені просто подобається персонаж, як Валерій Маркус, він окремо збирав гроші. Мені хочеться якимось долучитись до цього процесу. Якщо мені близька людина, близька історія, я відчуваю якийсь персональний обов'язок допомогти.*

**Чому ви комусь донатите, а комусь - ні?**

*Чому на якісь повідомлення я реагую, а на якісь ні - це залежить наскільки я знаю контекст історії. Наприклад, якщо ми говоримо про Маріуполь чи Херсон, наприклад. Навіть не розуміючи, як їм допоможуть гроші, наприклад АзовСталь, де все заблоковано. Але я все одно кину. Це історія в пріоритеті. Це настільки ситуація, де немає виходу, і єдине, що потрібно, взяти хоч якусь долю відповідальності на себе і допомогти, то я це роблю.*

*На супер великі збори я не так відкликаюсь, як на маленькі. Мені здається, я так більше допоможу, аніж, наприклад, великі фонди, які збирають. У мене таке відчуття, що вони за будь-яких умов знайдуть фінансування чи їм хтось допоможе. Таким чином я проявляю деяку солідарність.*

**Що ви зробите в ситуації, коли у вас не буде достатньо коштів, аби допомогти збору, який вам відгукнеться?**

*У мене є фінанси. І у будь-якій ситуації хоч 5, хоч 10 гривень я зможу кинути. В будь-якому разі зараз. В мене немає такого, що я нічого не можу. 5 гривень абсолютно не соромно кидати. Але звісно я стараюсь як можна більше. В цій ситуації, я би постаралась щось зробити супер мінімальне: комусь поширити, зробити репост. Це перше, що виникає на думці, коли ти щось бачиш.*

**Чи можна когось змотивувати до благодійності?**

*По-перше це фундаментальні цінності, як ми говоримо про освіту чи виховання, це отологічне питання на це питання; Мені здається, що корисно говорити людям не соромитись кидати маленькі суми. Дуже багато все-ще упереджень щодо того, аби займатись благодійністю. І якщо ти займаєшся благодійністю ти не маєш бути багатим, а просто бути звичайним середнім класом. Просто даючи маленькі суми.*

*Прояв цього бажання це цінність. Особисто я не знаю, як можна словами повпливати на такі речі. Для одних людей можливо реклама, максимальний репост - це жах. Мене це якоюсь мірою навіть відштовхує. Немає ніякої конкретики і мене це відштовхує. Когось сильні емоційні фрази можуть змотивувати, мене чомусь ні. Якщо немає конкретних і довіри, то я не довіряю.*

*Це довіра, подробиці, історії - це може більше допомогти змотивувати. Але на такі речі не можна повпливати без системного рішення.*

*Всі зараз прагнуть бути частиною чогось великого, частиною сім'ї і це зараз відчувається. Геометрична прогресія за останні три місяці. Одна біда всіх об'єднує. Якщо ти бачиш будь-якого українця, ти відчуваєш до нього емоційну прив'язку. Підвищення національної ідентичності.*

### **Чи отримує щось благодійник від благодійності?**

*Благодійник не отримує нічого матеріального. Яюсь мірою це почуття. Відчуття частини чогось більшого. Друге, це відчуття безкорисливого альтруїзму, ти можеши себе похвалити, що ти молодець. Яюсь мірою задоволення свого егоїстичного. Проявляючи солідарність, ти підвищуєш цінність і в своїх очах.*

### **Як ви ставитесь до прагматичних цілей в благодійності?**

*Це називається благодійністю з побочними ефектами. Нічого поганого тут немає. Які ефекти, які вигоди, питання в іншому - як це оцінювати, це теж інше питання. Але чи називати це благодійністю - так. Тому що гроші все одно йдуть до отримувача. Мене не смуцає ніякий самопіар. Хорошийб поганий - це все речі індивідуального характеру. Мені в якійсь мірі добре від того, що людині добре, від того, що вона робить.*

*Для мене проблема те, що у людей немає грошей. Через втрату роботи, через війну. Якась раціоналізація. Я сама маю маю контролювати цей процес, бо я сама не знаю, де я буду. Потурбуйся про себе і потурбуйся про інших - це не якась бездумна дія. Тому думаю потрібно додати раціональності і думати для чого і куди ти донатити. Аби це не було на пофіг. Як в волонтерстві - це має бути в першу чергу поганим освідом для самого тебе, який в майбутньому вплине.*

### **Чи можна розчаруватись у благодійності?**

*В благодійності можна розчаруватись, якщо це буде дуже гучна історія. Це як розчарування в цінностях світу.*

**Респондент #2**

*19 років, жіноча стаття, студентка напрямку “реклама і зв’язки з громадськістю”, працює в медіа “Громадське”, волонтер  
м. Київ*

### **Як ви визначаєте термін благодійність?**

*Благодійність - це допомога іншим людям, які потребують цього більше, без очікування взаємності . Тобто просто альтруїстична дія. Це щось що йде зсередини.*

### **Чому ви прагнете до благодійності?**

*Бажання до благодійності йде з декількох аспектів. Першочергового - доброта. Коли ти добра, енергійна людина і хочеш це примножувати в світі. Якась доля зворушення. Емоційна складова. Пункт два - це бажання жити в більш здоровому суспільстві. Тобто радше егоїстичний намір, ти допогаєш комусь, цієї благодатної структури стає більше і тобі від цього стає краще. І також я думаю, що це може бути об'єднуючий фактор. Бо благодійністю ти займаєшся не завжди на самоті і разом з однодумцями ти робиш внесок у щось. І це дозволяє тобі не почувати себе самотнім. І тим людям хто отримує благодійність. Це такий фактор соціалізації.*

### **Якою є ваша історія благодійності? І яким був ваш останній донат?**

#### **Чому ви його зробили?**

*Я вступила на програму неформальної освіти і ми там волонтерили кожної середи. Я зрозуміла, що це не так складно і енергозатратно, як на перший погляд хтось мусить це робити, чому б це не робити мені.. Це в розпакувало. А волонтерство і благодійність це якісь споріднені речі.*

*Потім я почала виділяти постійну якусь суму грошей, яку вважала за потрібне. Наприклад, допомога тваринам, армії, дітям з дитячих будинків на освіту.*

*Потім після академії я влаштувалась на роботу, де мої керівники були благодійниками і багато донатили, були прошареними людьми в цій культурі. Я від них надивилась, чому і як це впливає на суспільство, наскільки серйозними можуть бути ці кроки. Плюс, моє оточення теж досить відкрите до такого. Часто бачу, як знайомі проводять аукціони благодійних побачень для того аби зібрати кошти, виїзди в дитячі будинки. Це було до повномасштабної війни.*

*Після повномасштабної війни, благодійність активізувалась, я вважаю, на 100 із 100 відсотків. Зараз я доначу кожного дня по 20 гривень. Я підписана на ініціативу Uadaily donate і доначу на Україну кожного дня. Це мої знайомі, я знаю цих людей, вони роблять перевірені збори. Я порахувала, що на місяць це підйомна сума для мене - просто замість кави допомога Україні.*

*І своїм підрозділам друзям я оголошувала збори: для хлопця, для близького друга. Якщо це друзі, то я можу від 500 до 1000, навіть більше. Ніякі гроші тут не можуть бути питанням. Зараз доначу багато, я вважаю це важливим.*

*Вчора я задонатила 20 гривень на виїзд з херсонської області. Більшу суму від 1000 грн я віддала знайомому, який був у російському полоні.*

### **Чи можна бути благодійником без великих коштів?**

*На своїй попередній роботі я спіймала несвідоме правило, де працівники віддають 10% свого доходу на благодійність. Яким би цей дохід не був. Я подумала, що якщо виховувати себе в цій культурі, яким би не було зростання твоєї зарплати, ця звичка залишиться. Тобто заробляєш 500 доларів - це одна сума, якщо 5000, але це вже коштовніша сума. Яка б не була зарплата, ти звикаєш до такого розподілення коштів і благодійність лишається звичкою. При наявності будьякої коштів можна бути благодійником.*

*Мій друг збирає кошти на евакуацію з Херсона і зробив банку в Монобанку. Туди приходять донати від різних людей. І там люди просто кидають 20 гривень, 30 гривень з підписом “Це все, що було”. Деякі донадяють в стані чекаючи зарплату. Але, блін, це важливо. Мого серця це торкнулось - значить я можу допомогти. І як таку країну можна перемогти??*

*Зараз в Інтернеті форситься комунікаційна кампанія заведи собі правиол “10 гривень в день”. Округлюєш залишок на карті до 10 гривень, а потім в кінці місяця віддаєш цю суму надонати.*

### **Чому ми комусь допомагаємо, комусь ні?**

*Збір має бути персоналізований. Збір людини, якій я довіраю, я знаю точно, що ці гроші підуть куди треба, бо в мене є усвідомлення чесності цієї людини. В такому разі я не переживаю.*

*Якщо збір неперевірений, він погано оформлений, від людини, яку я взагалі ніколи не бачила, який рандомний репост, і ніхто його не перевіряв. То я не доначчу. Фактор шахрайства ніхто не відміняв, бо в нашій країні теж є люди, які прагнуть наживатись на війні, продавати гуманітарну допомогу, підвищувати ціни на житло і робити всякі такі речі. Я адмініструю бот який займається підтримкою допомоги. І до нас кожного дня надходять десь 4 запити від шахраїв. Ми вже їх вихначаємо, постійно блокуємо, вони створюють нові акаунти, повертають. Це на жаль існує, але з таким треба боротись,*

### **Чи можна розчаруватись в благодійності?**

*Ні, в моєму світогляді не можна. Тому що якщо ти допоміг навіть одній людині.*

*Які причини до цього можуть бути. Причина номер один - в тебе щось вкрали і ти засмутився через це. Друга - не вдалось допомогти, як*

*хотів, не вдалось зібрати кошти і тебе це розчарувало.*

*Але варто розуміти, що такого не буде кожного разу. Це був такий одиничний випадок, наступного разу можна бути просто уважнішим. І не донатити кудя-попало. Якщо не вдалось зібрати скільки хотілось - перша спроба будь-чого в житті може вдалою і провальною. Потрібно проаналізувати причини: можливо, мій особистий бренд недостатньо вагомий. Можливо мабуть лише розчаруватись в системі. Як в країні, розчаруватись 0- і переїхати. І тут вже потрібно прийняти рішення чи ти готовий до боротьби, чи готовий здатися і почувати себе щасливішим і комфортнішим. Але через долю твоєї відповідальності щось не зміниться на краще, а лишиться, як є.*

**В суспільстві вже виникають думки про втому і зневіру. Можливо ви бачите якісь способи вирішення емоційного спаду? Чи людина повинна знайти мотивацію сама? Чи можливо взагалі змотивувати до благодійності?**

*Я вважаю, що це точно не має бути тиск. Хоча тиск може спрацювати. фактор жалості, присоромлення, жорсткості. Дуже част на мене діють пости військових, які пишуть " Не забуйте про війну! Бистро!" І це якось підстьогує. Коли це навіть один репост, ти такий почитав подивився відео, і такий - "йомайю". Взяв себе в руки і йдеши щось робити.*

*Фактор лагідності. Змотивувати задонатити 10 гривень, а це навіть не проїзд в маршрутці. в принципі ця сума не суттєва. І якщо так підштовхувати, показувати результати таких зборів. Купили для хлопців , наприклад, пікап. То це може спрацювати.*

*Якщо людина повністю зневірилась у перемозі, то це вже робота психолога і рідних і близьких.*



*Потрібно показувати, що великі зусилля необов'язкові. І собою подати приклад. Якщо це зробить кожен, то це буде ефективніше, аніж не зробить ніхто.*

**Тобто ви вірите в зовнішній вплив?**

*Так, бо це на мене може спрацювати. Коли я не сиджу в соц мережах, або перебуваю в селі на західній Україні, де все не так відчувається, здається, що все як є. Потім в соц.мережах ти бачиш реальність, змотивовуєшся. Комунікаційні кампанії парцюють так.*

*Є ще періоди спаду і злету людських емоцій, наприклад, на початку війни люди супер активні і шукають способи, поім після Бучі.. Тобто, кожна болюч історія, ситуація, яка сильно зачіпає, він спровоковує цю хвилю. І тут працює, на жаль, страх. Страх, який спровоковує ці емоції.*

**Чи є місце прагматичним цілям у благодійності?**

*Я вважаю, можливо, це жортково, що місце такій благодійності є. Якщо це працює, такі кошти збираються, те, з яким це виконується задумом, зараз в критичній ситуації війни, це як на мене, неє супер важливо.*

*Якщо якась компанія хоче привернути увагу і показати себе соціально відповідальною, лет it бі. Аби це працювало. Нам потрібно залучати максимум ресурсу.*

*Моя думка така, що благодійність має бути гучною. Тому що це подає хороший приклад іншим компаніям, користувачам. І позитивно може вплинути на особистий бренд. Якщо ніхто не говорить і компанія теж про свою благодійність, то ми просто отримаємо ситуацію, де кожен благодійнічає собі “в тряпочку” і не буде цієї мережі контактів благодійності. Я пишаюсь тим, що в Україні не соромно зараз говорити*

*про благодійність і навпаки це стає фактор поваги. І якщо твоє оточення починає про це дізнаватись, то ставлення до тебе стає позитивним.*

**Якщо не стимулювати ззовні людину, чи буде вона займатись благодійністю?**

*Можна, якщо привито з дитинства і є частиною фінасового диття житті. Якщо йде зесердини, ти є добра людина. Ти можеш висвітлити проблему, яка до того в суспільстві не була обговорювана і привернути туди увагу і залучити інших людей.*

**Чи отримує благодійник щось від благодійності?**

*Я думаю отримує вдячність іншої сторони і результат. Нагодовані діти чи забезпечені підрозділи. Коли ти бачиш результат проробленої роботи, це просто внутрішнє задоволення. Також це розвиток суспільства - ти отримує світ, який живе краще, людей навколо, які живуть щасливіше, горя, якого і так багато, стає менше. Також суспільна повага - я не кажу, що потрібно робити заради цього, але все ж.*

**Чи є у вас щось, що ви б хотіли додати?**

*Я хочу сказати, що для людей, які роблять збори, це інсайт з моєї роботи, важлива зручність платформи через яку донатити. Якщо це написані реквізити десь на зворотньому боці візитки - ніхто не буде переходити і морочитись з тим. Це повинна бути дуже велика мотивація.*

*Якщо це розташовано зручно, є окремо номер картки, ти можеш перейти на якийсь лендінг, де все можна зробити в пару кліків, це дійсно мотивує. На прикладі Громадського, у нас завжди була можливість задонатити на сайті. І там впливає віджет, якщо ви довіряєте громадському, ви може нам задонатити. І це працювало довго. Була озвучена мною така ідея -*

*закріпити кнопку донату в телеграмі. І за 3 дні існування цієї кнопки нам задонатило більше, ніж 100 тисяч, просто через користування телеграмом. Зручність дійсно грає роль. Нові підписники приходять - і відразу натискає на цю кнопку.*

### **Респондент # 3**

*21 рік, чоловіча стать, студент, фрілансер, волонтер, спортсмен  
м.Полтава*

#### **Як ви визначаєте термін благодійність?**

*Це майже тотожно з волонтерством. Це та діяльність, яку ти виконуєш для когось, хто цього потребує, і взагалі нічого не очікуєш. Тобто, на цей момент часу ти вирішуєш, що комусь щось більше потрібно, ніж тобі, ти робиш це. Поступаєшся, можливо, навіть своїми інтересами заради цього?*

#### **Чому ви це робите? Що вас підштовхує?**

*Багато причин чому я це роблю. Мені здається, що рано чи пізно, ми маємо віддавати щось, а не тільки споживати. По-друге, коли я почав працювати на держслужбі, один з керівників сказав, що життя не справедливе. По-факту це можна трактувати як те, що комусь більше пощастило, комусь менше. І відповідно іноді людям яким менше пощастило, потрапляють в більш скрутні ситуації. І для того, аби продовжити нормальну діяльність, потрібна допомога. Наприклад, потрапила в лікарню, чи потрібно здати кров на донорство. Здається, це було одне з перших таких моїх волонтерств, коли було свідомо, до того як я почав це робити регулярно. І заради якось суспільного*

*добробуту я це роблю. Тобто в цей момент я думаю більше про суспільний інтерес, аніж про персональний.*

*У мене є така думка, чи може віра, що воно потім тобі якось тобі віддасться. Можливо, це трохи егоїстично. Можливо воно якось на рівні підсвідомості впливає.*

### **Ви сказали про добробут? Як ви пов'язуєте ці речі?**

*Той же приклад з донорством. В понеділок я пишу в сторіс: “Друзі я йду здавати кров, хто зі мною?”. Я вже йду не сам. Вийде так, що я допоможу не одній людині і якось ще висвітлю тему на сторінках. Хтось надихнеться і потім згоом теж сам вирішить це зробити.*

### **Суспільний добробут це коли благо отримує більше людей?**

*Так*

### **Чи пам'ятаєте ви останній раз, коли задонатили, які емоції у вас це викликало, і чому ви це зробили?**

*Благдійність ледь не ввійшла в якусь звичку зараз. Я нещодавно в сторіс запостив про ідею 10 гривень. Фактично зараз я регулярно 50, 100, 200 максимум, які скидаю незнайомим людям, але регулярно надсиаю.*

*Зазвичай це ті кого знаю, знайомі, друзі, однокурсники. Я довіряю цим людям. Вони перевірені. Щось збирали до того. Або те, на що вони збирають, воно правильно оформлено.*

*Є люди які просто кажуть “Нам треба Байрактар. Куди - не скажу. Що ми будемо з ним робити - не скажу. Ось карта”. Я люблю, коли це максимально зручно, автоматизовано, коли є посилання на банку, це буде набагато зручніше, аніж копіювати номер карти. Це якось не залишає мені вибору, для того, щоб не задонатити.*

*Якщо людина в сторіс дуже гарно розписала, збираю на дрон, вказала куди потрібно і для чого, я просто переводжу ті 50 гривень і навіть не згадаю на що і кому я переводив. Це буде якось емоційно.*

*Плюс я сам іноді поширюю матеріали і посилання для донатів організацій, з якими я співпрацюю, і мені відповідають мені, що вони задонатили. І коли ці люди виставляють в історії щось, я намагаюсь також задонатити їм. Щоб це було взаємодопомогою за увагу.*

*Але фактично це вже ввійшло в звичку. Зокрема, ще в лютому місяці, коли тільки почалась війна, я спочатку щось виносив з хати. Просто приносив в стаціонарні пункти щось. Все, що було у мене і зайве. Умовно два каремати - один я віддаю. Так у мене лишилось те, що покриває мої потреби. Потім я почав надсилати гроші. Потім гроші закінчились, і останній місяць я знову відновив свою активність по грошам.*

*Я знаю людей, які віддавали, але собі навіть нічого не залишали. Я не знав просто, у випадку що якщо мені щось знадобиться, де мені це брати. У цю обмеженість ресурсів я розумію, що потім не зможу отримати якусь цю річ . Якщо я розумію, що воно буде мені реально потрібно. Наприклад термоодяг.*

*Це не має бути фанатично. А по можливості і від щирого серця.*

### **Ви почали віддавати більше під час війни?**

*Так, до війни в мене було декілька підписок, де щомісячно списується сума на благодійність. Після війни це збільшилось різко, через кількість проблем. Я почав допомагати більше, аби наблизити нашу перемогу. Будь-якими способами, які в мене були.*

...

*Я думаю, що зараз благодійність - це рутинна. Треба зацікавлювати людей і додавати якусь додану вартість: книжка, мерч, нюдси. Кому, що цікаво. Ти можеш купити футболку за 500 гривень, яка по факту коштує*

200 і решту надіслати на благодійність. І таким чином людина робить благо поведінку. Таким чином в мене вже купа футболок, купа стікерів. Воно іноді мені навіть не потрібно.

### **Це як акт тримання себе в нормальному вжитті і не втомлюватись від благодійності?**

Так, ти фізично щось відчуваєш. Ну насправді, люди, коли вони донатять. Вони хочуть знати, до яких конкретно це людей іде, а що умовно вони передали якусь пачку крупи і вони хочуть побачити хоч одну людину з цією пачкою крупи. Їм не достатньо фотографії якоїсь організації, вони хочуть знати, що це реально допомогло. Хочеться побачити якийсь реальний приклад фідбеку на свою допомогу. Це може бути фото людини, зустріч з людиною, як передача напряду бійцям, ти відчуваєш піднесення та зарядженість.

Ну і плюс, що коли ти щось донатити, ти отримуєш щось взамін. Якась фізична прив'язка сьогодні дуже важлива. От у мене є медалька, я біг забіг за Чернігів. Я точно знаю, куди йдуть кошти і в мене є якась фізична прив'язка до цього. Аби люди стабільно донатили має бути фідбек на свій донат. Або фото, або осколок з фронту, або сухпайки орків. Це, до речі, дуже поширено.

### **Довіра. Як довіряти? На чому базується довіра? Що впливає саме на ваш показник довіри?**

Як я вибираю тих, кому доначу: по-перше, я дуже погано довіряю. Але зазвичай дозволяю до якогось рівня робити щось з моїми ресурсами. Ще до війни я вивчав сторінки, пруфи, соц.мережі і сам для себе вирішив, що цього достатньо. Кожен сам для себе це вирішує.

Насправді, я не знаю, доходить це до кінця, не доходить, людей багато, і я не знаю, чи вони купили кави в офіс, чи межичне обладнання. В

*принципі, і то, і то мене влаштує, якщо їм потрібно для підтримання організації.*

*Зараз зросла кількість організацій, то треба швидше аналізувати інформацію. У нас є три дні зазвичай, аби викупити щось. А для аналізу людини 10-15 хвилин, донатити чи ні. Тому як я роблю: я або знаю людину, або цей якийсь відомий чувак. коли я з замого початку пчав працювати з організаціями, то там люди, яких я знаю. І коли з ними співпрацював, привозив гуманітарку, бачив обладнання, яке до них приходить. Я бачу, що до них приходять забирати це мої друзі військові. Значить я точно довіряю цим людям. Це для мене маркер.*

*Але також потрібно перевірити, чи реально їм це потрібно. Бо вони можуть зловживати всім тим, що у мене є. Це також варто розуміти. Тому незалежно від близькості, я все одно перевіряю чи їм це потрібно. Другий варіант - це знайомі моїх знайомих.*

### **Чи потрібна мотивація для благодійності? Чи можливо когось змотивувати?**

*Я думаю, що це більше питання до конкретної людини, аніж до благодійності як акту.*

*Якщо людині потрібна мотивація, то їй потрібна мотивація до всього.*

*Іноді зовнішня мотивація на мене може мотивувати. Є люди, які працюють з першого дня війни, яких єдине що може зупинити, це абсолютна відсутність суми, аби більше задонатити.*

*Я думаю, що більшості людей дійно потрібна мотивація, залучати креатив. Але якщо фінансової можливості немає...*

*Є люди, які втратили доходи, є люди, в яких вони зросли. Тому, скоріше за все ті, люди, які втратили дохід, донатити не будуть. Тому, теж*

*потрібно думати за таких людей. Їх хоч мотивуй, хоч не мотивуй, нічого з цього не вийде.*

*Можливо, є сенс змінити ЦА. Комунікувати з діаспорами. В одній з організацій, коли почалась фаза затухання, діаспора досить допомагає. Вони теж підтримують долар і євро. Але я бачу, що діаспора теж виснажується вже потроху. І я розумію, що зараз має починати включатися держава. Поки держава “на пів шишечки”, але сподіваюсь, що все зміниться. Бо людські ресурси закінчуються, а якогось правильного інституту досі немає. Це питання більше про соціально-незахищених.*

### **По-факту держава веде переговори про гроші...**

*Але по-факту, ми не бачимо, де воно є. Ми збираємо Маркусу 20 млн на авто.*

*Фактично це вже 4 місяць війни, і чому держава не має 20 млн грн, якщо іноземці є, які надсилають гроші на прямі рахунки НБУ. Це гроші не йдуть Валерію Маркусу. І що на ці гроші закупили - незрозуміло.*

*Але це говорить про те, що почалася війна, і проблеми, які були, вони нікуди не зникли. Корупція - воно зараз є, і ми це зараз пожинаємо. І це, насправді, може зіграти ключову роль, і розтягнути в часі війну. А ми і далі будемо донатити, бо іншого варіанту в нас немає.*

*Нам дуже пощастило, що в нас таке активне, свідоме суспільство. І ці люди дуже цінні для України, в яких є дуже багато контактів та ресурсу. Ми вижили в перший час, якраз завдяки людям, які активізувались і проявили свою громадянську позицію.*

*Умовно, ти ж підписуєш з державою контракт, і вона забезпечує тебе безпекою. Фактично, якщо мені не забезпечують безпеку, я можу розірвати контракт, але цього контракту немає. І треба розуміти, що армія - це функція держави. І якщо на початку ми давали державі час оговтатися, бо вона була не готова.*



*Я так подумав ще, що у військових є ротація. Пovoювали пару місяців - і поїхали додому трохи відпочити. Я точно не знаю, як це працює. У них є різні зони.*

*Я вважаю, що для волонтера теж повинна існувати ротація. Бо якщо його ніхто не заміняє, він вигорає. Я знаю таких волонтерів, які з першого дня ї\*ашать. І, особливо, якщо це керівник штабу - його ж практично нереально замінити. Як їй відпочити? Якось вони можливо насичують себе командотворчими штуками.*

#### **Респондент #4**

*36 років, жіноча стать, журналіст-фрілансер на соціальні теми  
м. Київ (тимчасово м. Вінниця)*

**Як ви визначаєте термін благодійність?**

*Благодійність, для мене це, знаєш, нам багатьом багато речей даються за якимись базовими установками, за народженням, походженням. І добро, яке нам далось просто так, нам завжди треба комусь повертати.*

*Я не дуже віруюча людина, але в баланс сили природи я все-таки вірю. Ія неодноразово помічала, що якщо ти зробиш добро, то воно тобі неодноразово повернеться. Скільки разів було, елементарно, мені стільки за цей час надійшло допомоги від людей, від яких я зовсім цього не очікувала. В якийсь момент я зрозуміла, що не треба очікувати багат від людей багато, але це завжди потрібно брати і давати з відкритим серцем.*

*Благодійність це не тільки гроші, я в цьому щиро переконана. І це ралше про щиросердність і бажання повертати добро, яке в тебе є з надлишком.*

## **Чому люди прагнуть до благодійності?**

*Я розкажу, як у нас з'явилась собака. Ми хотіли її довго, але поки у нас не з'явилось своє житло, я собі відмовляла. Але щойно воно з'явилось, у мене виникла думка, що от у мене з'явилось житло і я можу поділитись ним з собакою. Для мене це було способом цієї віддачі блага в надлишку. Ми брали її з притулку.*

*Для когось благодійність це може бути відмивання коштів, або за волонтерством корисливі штуки. З одного боку є щирі пориви, а з іншого є багато про що подумати.*

*В мене кілька років на карті “Української правди” стояла налаштування донації до Таблеточок. Зараз я потенційно можу перераховувати 100-200 гривень, але не більше. Враховуючи те, що я зараз перебуваю в статусі ВПО з дитиною та собакою.*

*Колись одна моя колега брала інтерв'ю з очільницею “Таблеточок”. І вона питала, як взагалі вона витримує таке навантаження. На що та відповідала, що я не плачу над кожною дитиною. Бо якщо я буду плакати, я швидко вичерпаюсь. А її метод - щось зробити.*

*У людей є різні підходи, і у війну це стало дуже помітно. Людина, яка волонтерить, вона має бути дієва і не працювати на чистому поклику і ентузіазмі. Бажання допомогти має превілювати над емоціями, почуттями, над усім. Другий момент - це має бути абсолютна кришталева чесність.*

*У процесі віддачі для деякого цей процес є відкупитися. Але мені видається, що на цьому довго не протягнеш. Я доначу на ЗСУ, значить я можу піти в ресторан - для мене це самовиправдання. Такі якісь речі.*

*Якась щирість має бути, бажання долучитися до спільної справи, як у випадку з ЗСУ. Всі жертвують всією країною, кожен робить свою справу і я допоможу грошима.*

## **Останній донат на благодійність**

*Історія минулого тижня. Абсолютно інстаграмна історія. Моя знайома, вона книжковий блогер, продавала свої книжки, аби задонатити на армію. До того ж , це гарно робиться, оскільки ти сам відправляєш зі своєї карти на благодійність. Просто скидаєш їй скрін. І всі задоволені і щасливі. Зробили добру справу і читання підтримали. Тут якийсь щирий порив, продовження щирого добра, ти долучаєшся до кількох справ одночасно.*

## **Чи довіряєте ви більше знайомим у благодійності?**

*Рівень довіри дійсно піднявся зараз. Але зростає кількість зловмисників. В даному випадку, останні пожертви були в ЗСУ. Хоч, навпаки, багато людей каже, що так гроші направляються кудись в прірву. Це не цільове надходження коштів. І до того кілька разів я робила на “Повернись живим”. І цей момент по журналістиці. Я знаю, що це за люди, я готувла про них матеріали. І мені це зрозуміло.*

*Але одночасно головного редактора Mind СБУ затримало за торгівлю гуманітаркою. І ця специфіка така, що ти знаєш що це за людина і ти з нею працював, але людина “баричила” волонтеркою. І от в цьому випадку руки аж зовсім опускаються. Коли люди з першого колу знайомств починають так робити...*

*В такому випадку починаєш довіряти тільки найближчим волонтерам типу Притули, який багато років це вже робить.*

## **На чому базується довіра?**

*У випадку з Притулою. Людина займається цим не один рік. Плюс вона публічна. І її промахи відразу стануть відомі. Це людина, якій є що втратити, бо в неї вже зароблена репутація. Масштаб того що робиться.*

**Чи можете ви підтвердити або спростувати ту думку, що ви допомагаєте певним людям, бо відчуваєте деяку спільність з ними?**

*Я підвержую, що благодійність відбувається на апатії та співчутті. Для того, аби це відбулось, у нас має щось відгукнутись. А воно не може відгукнутись, якщо в тебе немає релевантного досвіду. Грубо кажучи, ти знаєш, як страждають собаки в розплідниках і виступаєш на захист цього. Тому що не всі знають про відношення до них там, що їх використовують як інкубатори і тд. І такі якісь речі мені відгукнуться. Малі діти мені відгукнуться, оскільки в мене є мала дитина, і розумію, що це. Літні люди теж, бо в мене є післяінсультна бабуся. Насправді, мені багато чого відгукнеться, бо я свого часу відредагувала і пропустила через себе дуже багато соціалки. Комуś це може бути, як горохом об стінку, а для мене один з перших текстів, які я вчитувала, були про маму з сином-підлітком інвалідом, які просто по пів року не виходять на вулицю, оскільки у них квартира на 9 поверсі, а ліфт не працює. І ти не розумієш, як це так, люди стільки часу не бачать сонця. Вона сама в магазин ходить, а для хлопця це ув'язнення в рамках двох кімнат. Це страшні речі і багатьом недостатньо зони контактів з цим.*

*Для того, щоб здобувати емпатію, ти маєш читати книжки, здобувати життєвий досвід і цікавитись життям людей. Того, що у деяких людей немає можливості купити кращого м'яса і вони беруть те, що на кістці.*

**Чи є місце прагматичним цілям в благодійності?**

*Я не розумію, як можна робити щось із категорії підтримки абсолютного зла. Робити добро через зло - я якось не розумію. А багато людей так роблять. "Я зроблю добро і зло ніби знівелюється", щось такого. Мені незрозуміла така логіка. Я не знаю, як це. В моєму розумінні духовна*

*складова - це єдиний правильний посил до благодійності. Бо ти просто робиш і маєш можливість.*

### **Краще, аби такі люди не давали кошти?**

*Ти знаєш, я не скажу тобі. Кажуть, гроші не пахнуть. Мені здається, що може і пахнуть. От у мене був кейс дуже невдало, що в мене замовили текст і потім виявилось, що його опублікували для однієї не дуже хорошої організації. І чесно кажучи, мені від цього стало поганенько. Я чесно заробила ці гроші, але відчуття, що я із заробила якимось не так. Тому все-таки внутрішній украд має працювати і працює в кожного. І це відчуття, що в деяких воно не виникає, а деяким від нього паскудно.*

### **Звідки по-вашому йде це відчуття і прагнення до благодійності?**

*Мені здається, що з базових. Як біблійне “не вкради”, “не вбий”.*

### **Ви бачите збір, але допомогти матеріально немає можливості. Що ви відчуваєте і робите?**

*Всі ми можемо зробити щось, це поширити в соц мережах, як мінімум. Запитати, чи ще чимось допомогти. Наприклад, я можу спокійно запропонувати написати реліз. Чисто своєю роботою долучитись.*

### **Чи можна бути благодійником, не маючи великих коштів?**

*Так, раніше існувала такий спосіб, як “одна кава”. Це не викликає великого дискомфорту і приносить суспільну користь. Тому дуже важливо розуміти, що ти можеш бути корисним за будь-яких умов, лише було б бажання.*

### **Чому знижується мотивація до благодійності і як її можна підтримувати? Особливо в моменти емоційного спаду населення**

*Мотивація донатити знижується тому, що йде момент беззмістовності того, що робиш. Якщо екстрапелювати тим, що йде на ЗСУ, то туди такі величезні кошти йдуть і все ж, люди, які йдуть на війну лишаються босі, голі і без нічого. І ти починаєш розуміти, що кошти пішли в якусь прірву, а не дійшли до фінального. Для того, щоб мотивувати, мені здається, що потрібно, аби людина бачила фінальні прояви того, що вона зробила. Ті ж самі “Таблеточки” вони роблять таку штуку типу “день виживших”, це коли всілякі волонтери і донатори, і найбільші пожертвувачі, вона запрошуються на щорічну зустріч з дітьми, які були вилікувані за ці кошти. Де можна поспілкуватися з їхніми родинами, і мені здається, що це дуже дієво. Коли ти бачиш, куди ти жертвуєш кошти, тобі якось хочеться і допомагати? Коли не бачиш результату, тут з’являється якесь відчуття беззмістовності “ну нашо я це роблю”. І в тебе зникає мотивація.*

### **Чи отримує благодійник щось в процесі благодійності?**

*Я не знаю, інколи, так. Це залежить від людини і її стартових позицій. Внутрішнє відчуття рахується точно я молодець. Але для багатьох ця мотивація довго не спрацьовує. Для цього має бути щось більше, аніж таке “цеславие”.*

### **Чи є в тебе щось додати в контексті нашої теми?**

*Є люди, які підсідають на голку благодійності. Це як з боку, тих хто отримує, і тих, хто відкупується. Це як у вихованні дітей “навчена безпорадність”. І от цей момент з боку отримувачів допомоги дуже спрацьовує. Про це волонтери на початку війни говорила, що не збирайте на все підряд. Тому що у середнього європейця в середньому є 100 євро на пожертви. І якщо він на початку місяця їх уже віддав на якийсь дрон, то на дійсно потрібні захисні амуніції він вже не передасть. Варто розуміти,*

*що не бездонний цей гаманець благодійності і потрібно до цього підходити з розумом.*

### **Респондент #5**

*38 років, жіноча стать, борт-провідник, волонтер  
м. Київ (тимчасово м. Ларнака, Кіпр)*

**Як ви визначаєте термін благодійність?**

*Я б її віднесла до тайної вечері. Коли Господь мав хлібину, він мав поділити її між 12-ма апостолами, своїми найближчими однодумцями, дуже близькими йому людьми. Він віддав останнє, але при цьому лишив собі.*

*В силу своєї духовної розвинутості і мого дослідження світу і людей, на одному з вебінарів я почула від дівчинки, яка була хвора раком, її розбирали по семантичним причинам, чому виникла ця хвороба. Прийшли до того, що вона прагнула до пожертви, вона хотіла бути благодійною у всьому і всім все віддавати, при цьому вона не отримувала нічого від цього. І от в моменті у нас дуже розвинута благодійність, мені також здається, що волонтерять в більшій мірі люди і закордоном теж, тому що в них гризіння совісті. Це якась незаповненість, хтось воює, але я при цьому нічого не віддаю. Тому, вони активно почали займатись волонтерством. Ми не знали за що хапатися, куди бігти, але потім ми займались закупкою амуніції, ще чогось, після того ми зайняли більш громадську позицію. Ми ходимо на благодійні ярмарки, з того отримуємо кошти і їх віддаємо на благодійність. Ходимо на мітинги і тим самим привертаємо увагу громадськості - і це теж є благодійність. Дуже шкода дивитись на людей, які не заповнюють ось цю свою нішу. Вони не розуміють, що благодійність це не, в принципі, як ми звикли "пожертвуй мільйон". Насправді, 10 гривень*

*твоїх, або хоча б однонарозна молитва вдень.*

*З 25 числа я почала читати молитви за Україну, за ЗСУ. Я вважаю, це теж волонтерство. Якщо твоя духовна частинка йде на якусь благу дію, то це теж дія.*

*Протягом години я стомлювалась навіть більше, ніж на мітингах, тому що я розуміла, що це обмін. Я даю щось і натомість часом і не отримую. Але коли почали дівчата писати “Іра, будь ласка, молися, ми чуємо і нам краще”, потім перші воїни почали писати в храм в який ми ходимо, що будь-ласка моліться, ми відчуваємо це. Волонтерство - це частинка тебе, і необов’язково щось матеріальне, це може бути духовне, на якомусь ментальному рівні.*

*І дуже круто, що світ в якомусь моменті об’єднався в цьому волонтерстві. Зараз будь-яка підтримка в першу чергу дає сильне енергетичне і емоційне відчуття. Круто, що це волонтерство і благодійність, це не лише кошти. В мене мама і похресниця ходили на кухню чистити картоплю. І це крута віддача, тому що вони віддавали свій час. Вони віддавали те, що вони могли. Ми віддавали матеріально, часом.*

*Але натомість я зловила себе на думці, що круто отримувати відповідь. Круто, якщо тобі хтось пише і каже “Слухай, я бачу що ти робиш. Ти молодець. Ти надихаєш”. Навіть якщо ти цього робити не будеш, просто підтримай людину емоційно. Зрозуміло, що хлопці на передовій нам не будуть писати листи, кажучи, що ви круті, допомагайте. Але в колі своїх ми маємо це волонтерство, робити цю віддачу тепла і любові. Це взаємообмін та підтримка один одного, це те, до чого нас привела війна. І це почалось навіть трохи раніше, починаючи з карантину. Тоді не вистачало тепла і обіймів, і зараз, коли ми розділені з нашими рідними.*

*Мабуть, ми мали пережити цю війну, для того, аби усвідомити, що в пріоритетності є підтримка та любов до один одного. Якщо ти не*



*заціклюєшся на матеріальному, якщо всі живі - просто в моменті подякуй.*

*Також благодійність та волонтерство для деяких людей є реалізація. На Кіпрі дівчала відкрили свою волонтерську організацію, хтось проводить заходи для дітей, мітинги. Люди, які не реалізувались до війни, зараз відчули свою важливість і те, що вони можуть бути корисними.*

*Волонтерство несе в собі глибокий і сакральний смисл, і тяжко, мабуть, тим, хто не волонтерить. Тому що по волі чи не волі тебе буде гризти, чому ти щось не зробив.*

**Звідки у вас і у людей бажання віддавати, і чому цього бажання часом немає?**

*Буквально вчора у моєї похресниці був випускний. І в мене виникло єдине обурення - чому ніхто не подякував дітям? Була промова в стилі радянського виховання “ти мусиш”. І ти живеш постійно з цією інформацією. Не те, що ти повинен щось робити від душі, як благодійність. Ніхто не може тобі сказати це зробити. Чому волонтерство настільки розширена, ти можеш для себе знайти свою нішу інтересу і знайти щось, що тобі буде важливо підтримати. Діти роблять перший крок в доросле життя. Взагалі, за останні два місяці вони дуже подорослішали, навіть на обличчі, подруге якийсь хаос всередині, бо вони не знають, що робити - буде те навчання, чи ні. І батьки кажуть: “Ви молодці, ви маєте знайти себе, маєте слухати своїх батьків, працювати заради держави”. І ніхто не сказав: “Слухайте, ви такі круті. Ви живете в час війни і перше, що ви почали робити, це зайнялись благодійністю”. Діти б так надихнулися з цим відчуттям всередині, що вони є корисними і їхні маленькі справи впливають. Вони самі організували польову кухню, чистили картоплю, фасували. І це виникло не тому, що батьки сказати “Ідіть допомагайте”, а тому, що вони відчули, що за зброю вони не візьмуться, вони ще діти. А що ми можемо зробити? Ми*

*можемо піти барабою чистити або фасувати гуманітарку. Це те, до чого нам варто повертатися, повертатися до дитинства, бо воно у нас всередині, ця благодійність. Як і любов, і віра, ненависть - усе. І треба послухати себе, а що хочу я зробити? А як я хочу допомогти? Благодійності не вчать. Ти лише можеш прививати це своїй дитині. Одного разу, коли мій син був малий, він запропонував разом напекти пряників і розмалювати їх для дітей в дитячому будинку. І він записав відео для свого дитячого ютуб-каналу, в якому розказав про це, запропонував іншим дітям придумати щось зробити зі своїми мамами для допомоги. Я лише подумала, вау, звідки в нього це? Я ж не вивчила з ним цю промову. Жага до волонтерства іде у нас з душі, але все-таки, аби це було потужніше і свідоміше, потрібно надавати дітям приклад.*

### **Роль суспільства і середовища. Як воно впливає?**

*Для мене цей момент в якому ми живемо, це і є той процес, де ми маємо усвідомити, що залежить від нас, від кожного. Якщо кожен в суспільство буде транслювати благу, світлу допомогу підтримку, мир, любов і віру, то воно так і буде. З негативом все працює так само.*

*Якщо в родині кажуть ділися, допомагай, підтримуй, і при цьому роблять так само. А соціум народжується з родини. Всі стали трохи закритими, і якщо в соціум виходять, то вкрай рідко. Як колись в печері.*

*Соціум - це ти. З тебе починається світ. В першу чергу чергу потрібно звертати акцент на самого себе і транслювати на суспільство. Тому, що ми залежимо від людей. І соціум залежить від тебе, якщо ти почнеш над чимось працювати - навколо тебе зберуться люди. А після початку війни ми всі стали одним великим я.*

### **Коли останній раз ви робили донат і чому ви захотіли долучитись?**

*Почалось все 24, коли все почалось, я почала відсилати. І в якийсь момент я зрозуміла, що мені в притик вистачає на продукти. І я думаю why? Чому? Я зазвичай додому завжди везу гостинці і щось лишається. А тут оп, нічого не купляли, і нема. І я думала, може щось не то натиснула. І я почала дивитись стрічку: там на ЗСУ, там мене дівчинка попросила позичити 3000 на дорогу. Потім в мене був день народження і я захотіла вишиванку. Я заходжу на сайт і бачу нову функцію скинути кошти на амуніцію. Тобто ти не купуєш щось, а просто надсилаєш їм донат на це. Ти купуєш або шолом, або бронік. Я хотіла собі на день народження вишиванку, але купила собі крутіший подарунок - шолом.*

*Я просто інтуїтивно. Я не скидаю всім підряд, але якщо хочу допомогти, то роблю це.*

*І останній донат, він був такий невимушений, але ще і корисний для мене. Ось це те, що я кажу: ти віддаєш, віддаєш - і маєш щось отримувати, бо буде дисбаланс.*

*І в мене був такий переломний момент, коли я хочу додому, і все накопилось, і знайома порадила свою подругу, яка проводить психологічну гру. І сказала, що вона працює на донат, який відправляє на ЗСУ. Ми грали в три заходи. Перед тим я дізналась, що в моєму селі знайомий в ательє відшиває броніки. І в кінці гри я спитала у Вікі, куди скидати кошти. Вона каже: "Слухай, я не хочу наткнутися на шахраїв. У тебе хтось потребує? Якщо так, то давай скинемо суму туди?". І тут цей чувак виставляє, що у них не вистачає грошей на тканину. І я скинула кошти йому. Ми ще потім декілька разів грали в гру, і кожного разу в правильній виявлялася людина, яка потребувала грошей. І ми їй надсилали. Я отримала психологічну підтримку, і таким чином ще і матеріально допомогла іншій людині.*

**Це стало якоюсь життєвою рутинною. Ми навіть не пам'ятаємо куди скидаємо гроші**

*Це не робиться для чогось. Бо на жаль, співпрацюючи з людьми, спливає багато інформації, що люди часом використовують це волонтерство на свою користь. І всі розуміють, що це дуже великі кошти часом. І незрозуміло часом, як люди не розділяють цю першу необхідність.*

*Ми ж не приходимо, щоб щось отримати. Ми приходимо, аби щось дати в своє життя і кожен виконує свою місію. І, в принципі, у нас місія одна - ми прагнемо родину і любов.*

*Я бачу цих людей і вони зовсім інші, бо їх змінила війна. І хтось розуміє і дякую, що ви нас так підтримуєте, ходите на мітинги і збираєте кошти. А дехто каже, що ви ж там, ви нічого не відчуваєте.*

*Одного разу я вийшла в сторіс зі словами, я не була в Маріуполі, я не була в Бучі, тому що я там не народилась, не жила, в мене немає там друзів. Я б була тут вдома і була б рази менш корисною і ховалась в погребках, як ви”.*

### **Які у вас критерії довіри, кому ви готові віддати, а кому ні?**

*Ось це одне з найважливіших моментів. Як казали люди, хоч би всі ці корупційні системи в мить не розкрили, тому що люди просто перестануть шерити. І не будуть допомагати, бо є ті хто наживається на цьому, а є ті, хто дійсно допомагає. І вже вийшов новий закон, що чоловіки, які відкривають волонтерські організації можуть виїжджати закордон. І чоловіки можуть це використовувати в корисних цілях.*

*Довіра - це, мабуть, найтяжче опрацювання своїх страхів та побоювань. Довіритись сторонній людині, яку ти ти ніколи не знав. Я хочу сказати, що на початку ще були такі сумніви, що ти вишлеш, а воно не дійде до адресата. Тому, як в селі, “сарафанне радіо”. Типу, знайомі пишуть - це мій друг, я даю тобі 100%, що він переїде. Ітак само волонтери: спочатку надсилали всім, але потім почали шукати когось із знайомих, кому з ваших треба. Тому що впливає така інформація, що*

*багато таких великих організацій, вони недобросовісні, скажемо так. Плюс, в мене все на інтуїтивному рівні, я просто бачу, що людина цього потребує. Ти відчуваєш в моменті - і роби, і не шкодуй, навіть якщо ти щось втратиш.*

**Чи вважаєте ви благодійністю благодійність з прагматичними цілями?**

*Я розумію, що це має бути. Дитини, не зробивши перші кроки і не впавши, вона ходити не буде. І так само і ми, тільки через негативні речі ми розуміємо, що є ок і що є не ок. Але все ж таки це важко прийняти. Може, це і не потрібно приймати. Наприклад, моя подруга в Мукачереі отримувала гуманітарку. Пішли по хліб і на прилавках бачили той же товар, що був направлений на благодійність.*

*Наступне, що буде - це хвиля агресії в Україні. Це коли на палки почнуть садити тих, хто торгував ліками, наживався - це буде. Наша бабуся весь час казала, що я в цьому житті не бажаю вам відчувати, що таке війна та голод. І вона казала, що на кутку був чоловік, який здавав своїх і його всі ненавиділи. І потім, зрозуміли, з ним розібралися. Тому це буде.*

...

*Часом герої тихі і роблять вагомні внески в історію. Важливо це не обезцінювати і правильно направляти.*